ΦΙΛΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΜΒΕΛΕΙΑΣ - ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

ΤΟΜΟΣ Κ΄
ΤΕΥΧΟΣ 2

Ναός Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Γερασίμου Κεφαλληνίας

Φιλογενεια

Πρώην «Ἑλληνορθόδοξος Βυζαντινὸς Πολιτισμός»
Τριμηνιαῖο Ἐπιστημονικὸ Περιοδικὸ
Ἱστορικῆς καί πολιτιστικῆς ἐμβέλειας – μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρα

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΤΟ ΚΟΙΝΩΦΕΛΕΣ ΛΟΥΡΙΔΕΙΟΝ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ - «ΜΝΗΜΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ»
ὑπό τὴν αἰγίδα
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΕΡΕΥΝΗΣ «ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»
Ἱδρυτής:
Καθηγητὴς ΟΡΕΣΤΗΣ ΑΘ. ΛΟΥΡΙΔΗΣ

Ἕδρα Γραφείων: Βασιλίσσης Σοφίας 12, 106 74 Ἀθῆναι
Τηλ. καί Fax: 210 7219503
(Τόμος Κ΄, Τεῦχος 2, Ἰούλιος - Δεκέμβριος 2022)

Τό Περιοδικό διατίθεται καί ἀποστέλλεται δωρεάν

Ἐκδότρια:
Βαρβάρα Καλογεροπούλου-Μεταλληνοῦ

Διεύθυνσις:
Ἰωάννης Δ. Μπουγάτσος - Δημήτριος Γ. Μεταλληνός

Τυπογραφικὴ ἐπιμέλεια:
«ΛΥΧΝΙΑ»
Ἀνδραβίδας 7, 136 71, Χαμόμυλο Ἀχαρνῶν, τηλ.: 210 34 10 436, fax: 210 34 25 967
www.lyhnia.com

Περιεχομενα

1. Ἑσπερίδα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κεφαλληνίας 3

2. **Δημητρίου Γ. Μεταλληνοῦ**, Διδάσκων Τμ. Ἀρχειονομίας Βιβλιοθηκονομίας καί Μουσειολογίας τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου: Τό ἦθος τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη 4

3. **Παναγιώτου Ἰ. Μπούμη**, Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: Το Πολίτευμα τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας 8

4. **Χρήστου Π. Μπαλόγλου**, Δρ. Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν: Ἰγνάτιος Οὐγγροβλαχίας - Ἰωάννης Καποδίστριας: Συγκριτική παρουσίαση τῆς πορείας καί τῶν ἀγώνων γιά τήν Ἀνεξαρτησία 11

5. **Ἀντωνίου Ἀ. Ἀντωνάκου**, Καθηγητοῦ, Κλασσικοῦ Φιλολόγου - Ἱστορικοῦ, Συγγραφέως: Τί σημαίνει πραγματικά τό λεξικόν «Σούδας»; 17

6. **Π. Β. Πάσχου**, Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Προσδοκία» 20

7. **Ἰωάννου Δ. Μπουγάτσου**, Φιλολόγου - Θεολόγου - Συγγραφέως: Ἡ Σμύρνη στίς ἀρχές τοῦ ΙΘ΄ αἰώνος 21

8. **Ι.Δ.Μ.**: Ὁ νέος Κωνσταντῖνος Ἀγαθόφρων Νικολόπουλος 26

9. **Μαρίας Ν. Σαχᾶ-Γιαννοπούλου**, Φιλολόγου - Ποιήτριας: *Ὀδυσσέας - Ναυαγός φτάνει στό νησί τῶν Φαιάκων* 27

10. ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ
Μαρίας Ν. Σαχᾶ-Γιαννοπούλου, Φιλολόγου - Ποιήτριας: *Ὁ ἀνθρωπισμός σέ ἀρχαῖα ἑλληνικά ἐπιγράμματα* 28

11. Ἡ Στήλη τῆς «Ἑνώσεως τῶν Φίλων» τοῦ Λουριδείου Ἱδρύματος
Ι.Δ.Μ.: Μνήμη Φλωρέττας Φλερianοῦ-Μπόσδα 31

ΕΣΠΕΡΙΔΑ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΣΤΟ π. ΓΕΩΡΓΙΟ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟ

Ἡ Ἱερά Μητρόπολις Κεφαλληνίας σέ συνεργασία μέ τόν Δῆμο Ληξουρίου, πραγματοποίησε φιλολογική Ἐσπερίδα εἰς μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Πρωτοπρεσβυτέρου καί Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ τό ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς 21ης Αὐγούστου 2022 εἰς τόν αὔλειον χῶρον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Σπυρίδωνος «Πλατύς Γιαλός» Ληξουρίου.

Τήν ἐκδήλωση προλόγισε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κεφαλληνίας Καθηγητής Πανεπιστημίου κ. Δημήτριος, ὁ ὁποῖος καί διένειμε στούς παρευρισκομένους τόν Τιμητικό Τόμο μέ τίτλο «Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός 1940-2019. Ἐργοβιογραφικές μελέτες, Κρίσεις, Μαρτυρίες, Ἀνέκδοτο καί Φωτογραφικό ὑλικό», τόν ὁποῖο ἡ Ἱερά Μητρόπολη ἐξέδωσε εἰς μνήμην τοῦ ἀειμνήστου πατρός καί Διδασκάλου π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ καί ἐπιμελήθηκε ὁ Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Δρ. Κωνσταντῖνος Μπελέζος.

Προηγήθηκε τήν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς Ἀρχιερατική Θεία Λειτουργία εἰς τόν Καθεδρικόν Ἱερόν Ναόν τοῦ Παντοκράτορος Ληξουρίου καί Ἱερόν Μνημόσυνον.

Ἡ Ἐσπερίδα περιλάμβανε τίς ἀκόλουθες εἰσηγήσεις:

«Ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός περί φανατισμοῦ», ἀπό τόν Καθηγητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Δρ. Κωνσταντῖνο Μπελέζο.

«Ἡ κοινωνική καί κριτική διάσταση στό ἱστορικό ἔργο τοῦ π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ», ἀπό τόν Καθηγητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Δρ. Δημήτριο Μόσχο καί

«Ἡ Συμβολή τοῦ π. Γ. Μεταλληνοῦ στή Νεοελληνική Γραμματεία», ἀπό τόν Καθηγητή τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων Δρ. Κωνσταντῖνο Πέτσιο.

Ἡ ἐπιστημονική συνεργάτιδα τοῦ μακαριστοῦ π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ στή Θεολογική Σχολή Ἀθηνῶν Δρ. Ἀθηνᾶ Κονταλή, παρουσίασε τά ἐπιστημονικά κείμενα πού συμπεριλαμβάνονται στόν ἐν λόγῳ Τόμο.

Ἡ Πρόεδρος τοῦ Λουριδείου Ἱδρύματος πρεσβ. Δρ. Βαρβάρα Μεταλληνοῦ ἔκλεισε τίς ἐργασίες τῆς ἐσπερίδας μ᾽ ἕναν σύντομο εὐχαριστήριο λόγο πρός τούς συντελεστές, πού περιεῖχε σημαντικά ἀποστάγματα τοῦ 60χρονου κοινοῦ τους βίου.

Δ.Γ.Μ.

ΤΟ ΗΘΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

ΔΡ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ
Διδάσκων Τμ. Ἀρχειονομία, Βιβλιοθηκονομία καί Μουσειολογία τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου

Πολλά ἔχουν γραφεῖ γιά τήν προσωπικότητα τοῦ Ἀρχιστράτηγου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Στή σύντομη ἀναφορά μας θά προσπαθήσουμε νά σκιαγραφήσουμε τό ἦθος του, ἀφοῦ αὐτό συμβάλει καθοριστικά στήν τεκμηρίωση τῆς ἑρμηνείας τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τῶν ὁποίων ὁ Κολοκοτρώνης ὑπῆρξε πρωταγωνιστής.

Ἀπό τά μέσα τοῦ 19ου αἰ. καί μέχρι σήμερα ἔχουν διαμορφωθεῖ κυρίως δύο σχολές ἑρμηνείας τῆς νεώτερης ἱστορίας μας. Ἡ μιά ἀπό τίς δύο ἐπηρεάζεται ἀπό τό «σύστημα ΜΑΥΡΟκορδάτου» καί ὅλους τούς «Μαύρους» της νεώτερης καί σύγχρονης ἱστορίας, πού κυριαρχοῦν ἰδιαίτερα στόν χῶρο τῆς διανόησης καί τῆς πολιτικῆς ζωῆς καί εὐθύνονται ἐν πολλοῖς, γιά τό σημερινό τραγικό κοινωνικό ἀδιέξοδο. Οἱ ἐν λόγω ἑρμηνευτές τῆς ἱστορίας ἐκλαμβάνουν ὡς θέσφατο τίς ἀναφορές καί κρίσεις τοῦ ξένου παράγοντα καί ἰδιαίτερα τῆς Μ. Βρετανίας, μέ ἀποτέλεσμα νά υἱοθετοῦν αὐτούσιες τίς (ἐπι)κρίσεις αὐτές καί στήν περίπτωσή μας ὅσες ἀναφέρονται στόν Θ. Κολοκοτρώνη.

Γνωρίζοντας τίς ἀπόψεις τοῦ ξένου παράγοντα καί ἰδιαίτερα τῶν ἀρχείων τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν (Foreign Office) τῆς γηραιᾶς Ἀλβιόνος, θά ἀκολουθήσουμε τή δεύτερη σχολή ἑρμηνείας τῆς νεώτερης ἱστορίας μας, στηριζόμενοι κυρίως στίς θεμελιωμένες κρίσεις τῶν ἔγκριτων ἱστοριογράφων τῆς περιόδου, καθώς καί στίς διασωθεῖσες πρωτογενεῖς πηγές.

Σύμφωνα μέ τόν ἀκαδημαϊκό Δ. Κόκκινο «ἄν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 συνέβαινεν εἰς τούς καιρούς πού τά μεγάλα γεγονότα καί αἱ θαυμασταί ἀνθρώπινοι πράξεις ἐδίδοντο ἀπό τούς ἐπέχοντες θέσιν ἱστορικῶν ἐπικούς ποιητᾶς, τό ἔπος αὐτό θά ἔπαιρνε τό ὄνομα τοῦ Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Εἶναι ἐκεῖνος πού ἐνεσάρκωσε τήν ἰδέαν τοῦ ἀγῶνος». Ὁ Ἀρχηγός τῶν ἐπαναστάτημενων ρωμηῶν ἔχαιρε τῆς καθολικῆς ἀναγνώρισης τῶν συμπρωταγωνιστῶν του στό ἔπος τοῦ 1821, ἀκόμη κι ἐκείνων πού δέν τόν συμπαθοῦσαν λόγῳ τῶν ἀτομικῶν τους συμφερόντων. Ὁ Ρουμελιώτης ἡγέτης Γεώργιος Καραϊσκάκης, σ' ἕναν ἀποκαλυπτικό διάλογο μέ τόν ἄξιο υἱό του Κολοκοτρώνη Γενναῖο, στόν ὁποῖο προτρέπει τόν τελευταῖο νά μήν ἐκθέτει τόν ἑαυτό του σέ κίνδυνο κατά τίς πολεμικές συμπλοκές, καταθέτει τήν προσωπική του κρίση γιά τόν «Γέρο»:

«– Σύ γιατί ἐκτίθεσαι; τοῦ ἀντέτεινεν ὁ Γενναῖος.

– Μήν κυττᾶς τί κάνω ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ στρατηγός. Ἄν πᾶς ἐσύ, πάει ἡ Ἑλλάδα. Ἄν πάω ἐγώ, δέν παθαίνει τίποτα ἡ Ἑλλάδα.

– Καί πῶς τό λές αὐτό; εἶπε μέ ἔκπληξιν ὁ Γενναῖος.

– Ἔτσι τό λέω κι ἔτσι εἶναι, ἐπέμεινεν ὁ Καραϊσκάκης. Ἄν πᾶς ἐσύ, πάει ὁ Γέρος. Κι ἄν πάει ὁ Γέρος πάει ἡ Ἑλλάς, ἐνῶ σάν ἐμένα ἔχει κι ἄλλους τό Ἔθνος».

Ο Θ. Κολοκοτρώνης ὑπῆρξε ἀναμφισβήτητα ἡ πρωταρχική μορφή τοῦ Ἀγώνα. Ὅλα τά ἀρχεῖα τῶν ἐμπλεκομένων μέ τό πρόσωπό του πόλεων, κωμοπόλεων, προσώπων, δημόσια καί ἰδιωτικά, ἡ ἐπίσημη καί ἰδιωτική του ἀλληλογραφία, οἱ ἀνταποκρίσεις καί οἱ ἀναφορές πρός τόν ξένο παράγοντα κ.ἄλ. τεκμηριώνουν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἀναγνωριζόταν ὡς τό ἰσχυρότερο πρόσωπο γιά τούς ἐπαναστατημένους. Τό πανίσχυρο «ΕΓΩ» (Ἀρχηγός), πού (καθ)όδηγοῦσε (σ)τό «ΕΜΕΙΣ» (Ἀγώνας).

Διερευνώντας τό μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς καί τό μοναδικό ἦθος τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, θά μπορούσαμε νά ἐπισημάνουμε τά ἀκόλουθα:

1. Ἐνῶ ὁ Θ.Κ. ἀπέκτησε τόση δύναμη κατά τήν πολύχρονη διάρκεια τοῦ Ἀγώνα, πού θά μποροῦσε νά διεκδικήσει ὁποιαδήποτε θέση στό νεοσύστατο κράτος, δέν ζητᾶ κανένα ἀξίωμα γιά τόν ἑαυτό του ἤ τούς δικούς του. Ἀντίθετα εἶναι ἐκεῖνος πού στήν Ἐθνοσυνέλευση τῆς Τροιζήνας (2 Ἀπριλίου 1827) προτείνει πρῶτος τόν Καποδίστρια ὡς Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος, ἐπηρεάζοντας ἀνάλογα τό Σῶμα γιά τήν ὁμόφωνη ἐκλογή του. Ἕνας φωτισμένος ἄνθρωπος θά μποροῦσε νά ἐπιλέξει μόνο φωτεινό κι ὄχι «Μαῦρο» Κυβερνήτη. Καί μπροστά στή Φωτεινή προσωπικότητα ὑποχωροῦν, ἔστω καί προσωρινά, ὅλοι οἱ «Μαῦροι»...

2. Ο Θ.Κ. εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού περιέλαβε στήν καρδιά καί τό μυαλό του τήν ἰδέα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Προσβλέπει πρός τό ἔθνος. Ὑπερβαίνει τά προσωπικά, οἰκογενειακά, τοπικά, παραταξιακά, ἰδεολογικά συμφέροντα καί προβάλλει τό Ἔθνος/Γένος, ὡς τό ὑψηλότερο ἰδανικό γιά τό ὁποῖο μόνο ἀξίζει κανείς νά ζεῖ ἤ νά πεθάνει.

3. Φυλακίζεται ἄδικα ἀπό τούς «Μαύρους», ὑφίσταται ταπεινώσεις καί ἐγκαταλείπεται ἀκούσια στά χέρια τῶν ἐσωτερικῶν του ἐχθρῶν, λές καί δέν εἶχε τή δύναμη νά καλέσει τούς στρατιῶτες του νά τόν ἀπελευθερώσουν. Δέν θέλει σέ καμία περίπτωση νά ὁδηγήσει σέ ἐμφύλια σύγκρουση, ἀλλά ἀποδέχεται μέ «ἄκρα ταπείνωση» τήν εἰς βάρος του ἀδικία. Οἱ ἴδιοι πού τόν φυλακίζουν, τοῦ ζητοῦν νά σώσει καί πάλι τόν Ἀγώνα. Κι ἐκεῖνος παρακάμπτει τίς προσωπικές του πικρίες καί ἀναλαμβάνει καί πάλι Ἀρχιστράτηγος, ἀφοῦ ὅλοι γνώριζαν ὅτι ὁ στρατός εἶχε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στόν φυσικό του Ἡγέτη! Δέν ἐπιτρέπει στή θιγμένη ὑπόληψή του, νά ἀπαιτήσει ἀποκατάσταση καί προσωπική ἱκανοποίηση, ἀλλά προσφέρει τά πάντα γιά τόν ΚΟΙΝΟ σκοπό. Θεωρῶ, ὅτι στό σημεῖο αὐτό ἔγκειται ἡ μεγαλύτερη ἀρετή τοῦ Θ.Κ., πού ἀναδεικνύει τό μοναδικό του Ἦθος. Ὁ Κολοκοτρώνης πραγματώνει ἐκεῖνο πού διεκήρυττε καταρχήν ὁ Μακρυγιάννης, δηλαδή τό νά «εἴμαστε στό ΕΜΕΙΣ κι ὄχι στό ΕΓΩ». Ὁ Κολοκοτρώνης ἐνσαρκώνει τό ΕΜΕΙΣ ἄχρι θανάτου. Ἀντίθετα, ὁ Μακρυγιάννης, σπουδαῖος κι αὐτός ἀγωνιστῆς, θά ἀναγκαστεῖ νά συνεργαστεῖ καί νά ὑποταχθεῖ στούς «Μαύρους», στούς ὁποίους ὅμως ὁ Θ.Κ. οὐδέποτε ὑποτάχθηκε. Αὐτή εἶναι ἡ ριζική διαφορά ἀνάμεσά τους, πού ἀναδεικνύει τόν Θ.Κ. ὡς τόν Κορυφαῖο Ἀγωνιστή τοῦ 1821.

4. Ὁ Φιλήμων, ὁ ὁποῖος δέν ἀνῆκε στό ἰδιαίτερο περιβάλλον τοῦ Θ.Κ., τόν θαυμάζει περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον ἄνδρα τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀκόμη καί οἱ βρετανοί Μπαρτόλντι καί Φίνλευ ἀναγνωρίζουν τήν ἀξία του, ἄσχετα ἐάν δέν μποροῦν νά κατανοήσουν καί νά ἑρμηνεύσουν ὀρθά τήν ρωσοφιλία του, ἀφοῦ γιά τούς Ἄγγλους ἱστορικούς ἐκλαμβάνεται ὡς ὀρθή ἐπιλογή μόνο ἡ ... ἀγγλοφιλία. Ο Θ.Κ., ὅμως, δέν λειτουργεῖ ὡς ἐντολοδόχος ἤ πράκτορας τῶν ξένων δυνάμεων, ὅπως οἱ «Μαῦροι» ἀντίπαλοί του, ἀλλά κρίνει σύμφωνα μέ τό κοινό συμφέρον τῶν Ἑλλήνων.

5. Κάποιοι «ὑπερευαίσθητοι» ἑρμηνευτές τῆς ἱστορίας τόν κατακρίνουν ὡς πρωταγωνιστῆ τῆς σφαγῆς τῶν ἄμαχων Τούρκων κατά τήν ἅλωση τῆς Τριπολιτσᾶς (1821). Εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀναζητοῦν «εὐγενικά αἰσθήματα» στόν πόλεμο, τή διαδικασία τῆς ἀπολύτου ἀπουσίας ἀνθρωπιᾶς καί πολιτισμοῦ. Οἱ ἱστορικοί αὐτοί ἑρμηνευτές κατηγοροῦν τόν Θ.Κ. ὅτι ἐπέδειξε ἀγριότητα στήν περίπτωση τῆς Τριπολιτσᾶς, ἀλλά ταυτόχρονα χαρακτηρίζουν ὡς «συνωστισμό» τή σφαγή τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ στή Σμύρνη (1922) καί τή θυσία τῶν γυναικῶν τοῦ Ζαλόγγου (1803). Ο Θ.Κ., ὅμως, γνώριζε καλύτερα ἀπ' ὅλους τούς μεταγενέστερούς του, ποιόν ἐχθρό ἔχει νά ἀντιμετωπίσει. Ἤξερε, λοιπόν, ὅτι ὁ συγκεκριμένος βάρβαρος κατακτητής μποροῦσε νά ἀντιμετωπιστεῖ μόνο μέ ἀκραῖες ἐπιλογές. Διαφορετικά ἡ ὑπόθεση τοῦ 1821 θά ἀντιμετώπιζε τήν ἴδια τύχη μέ τίς ὑπόλοιπες ὀγδόντα περίπου (τοπικές) ἐξεγέρσεις, πού καταγράφηκαν κατά τή μακραίωνη περίοδο τῆς Ὀθωμανοκρατίας. Ο Θ.Κ. εἶχε καθορίσει τά ὅρια μεταξύ πολέμου καί μή πολέμου. Δέν ἐπιτρέπει, λοιπόν, στόν ἑαυτό του νά συγχέει τίς δύο αὐτές καταστάσεις. Ἔτσι, ὅταν τοῦ ζητοῦν σύντροφοί του νά ἐγκρίνει τήν ἐξόντωση τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, ἐκεῖνος ἀρνεῖται. Ἀντίθετα οἱ «Μαῦροι» δολοφονοῦν συστηματικά τούς ἀντιπάλους τους, πού ἦσαν ταυτόχρονα ἀγαπημένα πρόσωπα τοῦ Θ.Κ. (Πάνος Κολοκοτρώνης, Ὀδυσσέας Ἀνδροῦτσος, Γεώργιος Καραϊσκάκης, Ἰωάννης Καποδίστριας ...). Τό ἦθος τοῦ Κολοκοτρώνη διασώζεται στόν ἀνήθικο κόσμο τοῦ πολέμου, ὅπως ἀποδεικνύει τό ἀκόλουθο ἀπόσπασμα:

«*Ἀφοῦ ἐγλυτώσαμεν ἀπό τόν πόλεμον καί ἐπεστρέψαμεν εἰς τό χωριό Βαλτέτσι (σημ. Μάϊος 1821) ηὕραμεν τούς σκοτωμένους χριστιανούς καί δέν ἐζηγώναμεν κανένας μας εἰς αὐτούς κοντά. Ἐκιτρινίσαμεν ἀπό τόν φόβον μας, διότι πρώτην φορᾶν εἴδαμεν ἀνθρώπους σκοτωμένους. Ὁ δέ Κολοκοτρώνης διά νά μᾶς ἐνθαρρύνῃ ἐμάζωνε τά κομμάτια τοῦ καθένας νεκροῦ τά ἐφίλει καί ἔλεγεν εἰς τούς τριγύρω στρατιώτας, ὅτι αὐτοί εἶναι ἅγιοι, καί ὅτι θά ὑπάγουν εἰς τόν παράδεισον ὡσάν μάρτυρες καί τότε ἐζυγώσαμεν καί τούς ἐθάψαμεν*» (Θ. Κολοκοτρώνη, *Ἅπαντα*, ἐκδ. Μέρμηγκας, σ. 153). Αὐτό εἶναι τό θεολογικό ὑπόβαθρο καί ἦθος τοῦ Θ.Κ., τό ὁποῖο δέν μπορεῖ νά γίνει κατανοητό ἀπό τόν προκατειλημμένο ἐρευνητή τῆς ἱστορίας, πού ἀγνοεῖ τό ἀπαραίτητο αὐτό ἑρμηνευτικό πλαίσιο.

6. Ἡ οἰκογένειά του πρόσφερε τουλάχιστον πενήντα μέλη της, ὡς φόρο αἵματος, στόν Ἀγώνα τοῦ 1821. Κι ὅμως, ποτέ δέν προέβη σέ ἀντίποινα, σέ ρεμβασισμό ἤ ἐκδίκηση. Ποτέ δέν ἀπαίτησε ἀποκατάσταση. Διαθέτει ὡς ἡγέτης τίς βιβλικές ἀρετές τῆς ἰώβειας ὑπομονῆς, τῆς ἀβραμιαίας ἀρχοντιᾶς, τῆς δαυιτικῆς αὐτομεμψίας καί τῆς σολομώντιας δικαιοσύνης. Διαθέτει, ἐπίσης, σέ ὑψηλό βαθμό τίς ἀρετές τῆς συγχωρητικότητας καί τῆς καταλλαγῆς, πού καλλιεργοῦν τό πνεῦμα τῆς προσέγγισης καί τῆς ἑνότητας, ἀρετές πού κατεξοχήν διακρίνουν τούς ἁγίους καί τούς δικαίους τοῦ Ὀρθόδοξου κόσμου. Οἱ ἀρετές του καί κατ' ἐπέκταση τό ὅλον ἦθος του, μᾶς ἐπιτρέπουν τόν ἀκόλουθο ἰσχυρισμό: ὅπως ὁ Καποδίστριας χαρακτηρίσθηκε ὀρθά ὡς «ὁ ἅγιος τῆς Πολιτικῆς» (Ἰωάννης Κορνιλάκης), ἔτσι καί ὁ Θ.Κ. δικαιοῦται νά χαρακτηρισθεῖ ὡς «ὁ ἅγιος τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821». Καποδίστριας καί Κολοκοτρώνης συνθέτουν τίς δύο ὄψεις τοῦ ἰδίου ἀνεκτίμητου νομίσματος τῆς νεώτερης ἱστορίας μας. Ὁ ἐθνικός Ἀγώνας τοῦ 1821 εὐτύχησε νά διαθέτει τίς δύο αὐτές ἀλληλοσυμπληρούμενες ἐμβληματικές προσωπικότητες. Ο Θ.Κ. κατόρθωσε μέσα στό καμίνι τῆς κολάσεως, ὅπως εἶναι ἕνας πόλεμος μέχρις ἐσχάτων (Ἐλευθερία ἤ Θάνατος), νά διασώσει τό ἀνθρώπινο πρό-

σωπό του καί νά φανερώσει τίς ἁγιοπνευματικές τοῦ ἀρετές.

7. Ἀναπαύθηκε στίς 3 Φεβρουάριου 1843. Μόλις μαθεύτηκε τό τραγικό συμβάν ἔτρεξε κοντά του καί πάλι μόνο ὁ ἁπλός λαός. Ὁ λαός, πού τόσο ὁ ἴδιος εἶχε ἀγαπήσει καί διακονήσει, ἀλλά καί εἶχε λατρευτεῖ ἀπό αὐτόν. Μεγάλοι ἀποντες ἀπό τήν κηδεία του οἱ Βασιλεῖς Ὄθωνας καί Ἀμαλία καί οἱ «Μαῦροι» πολιτικοί καί κρατικοί ἀξιωματοῦχοι, πού τόν μίσησαν, γιατί ἁπλούστατα δέν ἄντεχαν νά ἐλέγχονται ἀπό τό Φῶς τῆς Κολοκοτρωνέϊκης ψυχῆς καί τοῦ ἀπαράμιλλου ἤθους του.

Τραγικό, ὅμως, ὅτι στή σύγχρονη νεοελληνική παιδεία δέν προβάλλονται τά πρότυπα αὐτά καί πολύ περισσότερο τό ἦθος τους. Τό ἦθος τοῦ Κολοκοτρώνη καταγράφεται σ' ἕνα ἱστορικό κείμενο, στήν Ὁμιλία του πρός τούς μαθητές τοῦ Γυμνασίου Ἀθηνῶν στήν Πνύκα (8 Νοεμβρίου 1838), πού ἀποτελεῖ τήν πνευματική του παρακαταθήκη πρός ὅλους τούς μεταγενέστερούς του Ἕλληνες, ὅπου σημειώνει μεταξύ ἄλλων τά ἑξῆς:

«*Ἐγώ, παιδιά μου, κατά κακή μου τύχη, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καί διά τοῦτο σᾶς ζητῶ συγχώρηση, διότι δέν ὁμιλῶ καθώς οἱ δάσκαλοί σας. Σᾶς εἶπα ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καί ἐγνώρισα, διά νά ὠφεληθῆτε ἀπό τά ἀπερασμένα καί ἀπό τά κακά ἀποτελέσματα τῆς διχονοίας, τήν ὁποίαν νά ἀποστρέφεσθε, καί νά ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μή μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τό ἔργο μας καί ὁ καιρός μᾶς ἐπέρασε. Καί αἵ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἄνοιξε τό δρόμο, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει... Εἰς ἐσάς μένει νά ἰσάσετε καί νά στολίσετε τόν τόπο, ὁπού ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε καί, διά νά γίνῃ τοῦτο, πρέπει νά ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τήν ὁμόνοια, τήν θρησκεία, τήν καλλιέργεια τοῦ Θρόνου καί τήν φρόνιμον ἐλευθερία. Τελειώνω τό λόγο μου. Ζητῶ ὁ Βασιλεύς μας Ὄθων! Ζητῶ οἱ σοφοί διδάσκαλοι! Ζήτω ἡ Ἑλληνική Νεολαία!*».

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΜΠΟΥΜΗ
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐπιγραμματικῶς θά λέγαμε ὅτι τό πολίτευμα τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καί ὅλων τῶν αὐτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἶναι συνοδικό-ἱεραρχικό.

Α. Ἐν πρώτοις ἡ συνοδικότητα διαφαίνεται καί ὑποδεικνύεται ἀπό τίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων». Πράγματι ἐκεῖ καί ἰδίως στό κεφάλαιο 15 ἔχουμε τίς ἑξῆς χαρακτηριστικές ἐκφράσεις:

α) «Συνήχθησαν δέ οἱ ἀπόστολοι καί οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περί τοῦ λόγου τούτου» (στίχ. 6), πού ἀσχολοῦσε τότε τούς χριστιανούς. Ὑπογραμμίζουμε τό «συνήχθησαν», τ.ἔ. συγκεντρώθησαν, συναθροίσθησαν ἐπί τῷ αὐτῷ.

β) «Πολλῆς δέ συζητήσεως γενομένης ἀναστάς Πέτρος εἶπε πρός αὐτούς» (στ. 7). Τονίζουμε τό «πολλῆς συζητήσεως γενομένης». Ὁ καθένας ἔλεγε τή γνώμη του μέ ἄνεση.

γ) «Ἐσίγησε δέ πᾶν τό πλῆθος καί ἤκουον Βαρνάβα καί Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός σημεῖα καί τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτῶν» (στ. 12). Ἐξαίρουμε τή «σιγή», τή σιωπή, τῶν συμμετεχόντων καί τήν προσοχή τους (ἀκρόασή τους) στά λεγόμενα ἀπό τούς ἐπαΐοντες στή σύνοδο.

δ) «Μετά δέ τό σιγῆσαι αὐτούς ἀπεκρίθη Ἰάκωβος (ὁ πρῶτος Ἱεράρχης Ἱεροσολύμων) λέγων· » (στ. 13), πού σημαίνει μετά πῆρε τό λόγο ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος καί εἶπε: «Συμεών (ὁ Πέτρος) ἐξηγήσατο» (στ. 14) . . . «καί τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν» (στ. 15) . . . «λέγει Κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα» (στ. 17). Ἐδῶ βλέπουμε ὅτι ὁ προεξάρχων ἱεράρχης ἐπικαλεῖται καί στηρίζεται καί στήν Ἁγία Γραφή, πού εἶναι ὁ αὐθεντικός λόγος τοῦ Θεοῦ. Αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο σέ κάθε Σύνοδο.

ε) «Τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καί τοῖς πρεσβυτέροις σύν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ» (στ. 22). Στή συνάφεια αὐτή ὑπενθυμίζουμε τούς λόγους τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Ἐκκλησία συστήματος καί συνόδου ἐστίν ὄνομα» (Γρηγόριος ὁ Θεολόγος PG 55,493).

στ) «Ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν (= ὁμοφρόνως καί ὁμοφώνως)» (στ. 25). Πάλιν τονίζεται ἡ συνάθροιση ὅλων μαζί μέ μία ψυχή, μέ μία πίστη καί θέληση.

ζ) «Ἔδοξε γάρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν» (στ. 28). Μετά ἀπό αὐτήν τή συνοδική διαδικασία εἶχαν τήν αἴσθηση καί τήν πεποίθηση (αὐτομαρτυρία) ὅτι μαζί τους εἶχαν καί τό Ἅγιον Πνεῦμα. Αὐτό τούς φώτιζε καί τούς ὁδηγοῦσε.

Ὅπως βλέπουμε ὑποδεικνύεται καί καθιερώνεται ὄχι μόνο τό συνοδικό πολίτευμα γενικῶς, ἀλλά καί ὁ τρόπος διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν, τῆς λειτουργίας, τοῦ συνοδικοῦ πολιτεύματος, τοῦ συνοδικοῦ συστήματος.

Β. Αὐτά ἐνισχύονται καί ἀπό τούς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τούς ὁποίους ἀπευθύνει πρός τούς πρεσβυτέρους-ἐπισκόπους τῆς Ἐφέσου καί ὅπου τούς λέει: «Προσέχετε οὖν

ἑαυτοῖς καί παντί τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ, ἥν περιεποιήσατο διά τοῦ ἰδίου αἵματος» (Πράξ. 20,28). Καί ἀπό αὐτούς τούς λόγους συμπεραίνουμε ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ὑπεύθυνη διαποίμανση δέν περιορίζεται μόνο στήν ἐπαρχία τοῦ καθενός ἐπισκόπου, ἀλλά ἐπεκτείνεται καί σέ ὅλη τήν Ἐκκλησία. Καί αὐτό ἀσφαλῶς πιστοποιεῖται καί πραγματοποιεῖται μέ τίς Οἰκουμενικές Συνόδους, ὅπου καθορίζονται τά δόγματα καί οἱ ἱεροί κανόνες, τά ὁποῖα ἀφοροῦν ὄχι μόνο τούς λαϊκούς πιστούς, ἀλλά καί τούς κληρικούς ὅλων τῶν βαθμίδων ἀκόμη καί τούς Πατριάρχες.

Ὁ χαρακτηρισμός, λοιπόν, τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας ὡς συνοδικοῦ εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένος καί κατοχυρωμένος ἀπό τήν Ἁγία Γραφή.

Γ. Ἀκόμη πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ὄχι μόνο δικαιολογημένος καί κατοχυρωμένος ἀπό τήν Ἁγία Γραφή εἶναι ὁ συνοδικός θεσμός, ἀλλά καί θεσμοθετημένος καί νομοθετημένος εἶναι, καί ἀπό τούς ἱερούς καί θείους κανόνες: Ἔτσι ὁ λζ΄ (37ος) ἀποστολικός κανόνας πού ἐπικυρώθηκε καί ἀπό τήν Πενθέκτη Οἰκουμ. Σύνοδο ὁρίζει: «Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καί ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τά δόγματα τῆς εὐσεβείας καί τάς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικάς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν· ἅπαξ μέν . . . δεύτερον δέ . . . ». Παρόμοιοι κανόνες εἶναι καί οἱ: κ΄ Ἀντιοχείας, μ΄ Λαοδικείας, ε΄ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς, ιθ΄ τῆς Δ΄, η΄ τῆς Πενθέκτης, στ΄ τῆς Ζ΄. Καί αὐτή ἡ ὑποχρέωση νά συγκαλοῦνται κάθε χρόνο μία-δύο σύνοδοι δέν ἀφορᾶ μόνο τούς Μητροπολίτες-ἀρχιεπισκόπους τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλά καί τούς Πατριάρχες, ὅπως ἀναφέρει καί ὁ ἱερός Φώτιος.

Πράγματι ὁ Μέγας Φώτιος στό Νομοκάνονα (τίτλ. Η΄, κεφ. η΄) γράφει: «Ἡ β΄. καί ιζ΄. διάταξις τοῦ α΄. τίτλου τῶν νεαρῶν βούλονται, ἅπαξ ἤ δίς τοῦ ἔτους τῷ Ἰουνίῳ, ἤ τῷ Σεπτεμβρίῳ γίνεσθαι συνόδους τῶν μητροπολιτῶν παρά τοῖς πατριάρχαις, καί τῶν ἐπισκόπων παρά τοῖς μητροπολίταις, καί ἐξετάζεσθαι τάς αἰτίας, ἅς οἱ ἐπίσκοποι, καί οἱ κληρικοί, καί οἱ μοναχοί πρός ἀλλήλους ἔχουσι, περί τε πίστεως, καί κανόνων, καί πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν, καί ἄλλων, καί τά παρά τούς κανόνας ἁμαρτανόμενα διορθοῦσθαι» (Γ. Ράλλη – Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων*, τόμ. Α΄, Ἀθήνησιν 1852, σελ. 155). Τήν ἄποψη αὐτή υἱοθετεῖ καί ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ἀφοῦ γράφει: «Ὁ δέ Φώτιος τίτλ. καί κεφ. η΄ . . . λέγει ὅτι πρός μέν τούς Μητροπολίτας, νά γίνωνται σύνοδοι τῶν Ἐπισκόπων, πρός δέ τούς Πατριάρχας, νά γίνωνται σύνοδοι τῶν Μητροπολιτῶν» («Πηδάλιον», σελ. 41-42, ὑποσ.).

Ἐπίσης χαρακτηριστικός εἶναι καί ὁ μ΄ (40ος) καν. τῆς Λαοδικείας, ὁ ὁποῖος ὁρίζει: «Ὅτι οὐ δεῖ (= δέν πρέπει) ἐπισκόπους καλουμένους εἰς σύνοδον καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι (= νά πηγαίνουν) καί διδάσκειν, ἤ διδάσκεσθαι (= νά διδάσκονται), εἰς κατόρθωσιν (= πρόοδο) τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν λοιπῶν. Εἰ δέ καταφρονήσειεν ὁ τοιοῦτος, ἑαυτόν αἰτιάσεται (= ἐνοχοποιεῖ), παρεκτός εἰ μή δι' ἀνωμαλίαν ἀπολιμπάνοιτο (= ἀπουσιάσει)». Ἐδῶ πρέπει νά ὑπογραμμισθεῖ τό γεγονός ὅτι οἱ σύνοδοι γίνονται γιά νά διδάσκονται καί οἱ ἐπίσκοποι.

Ἔτσι δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία γιά τό συνοδικό πολίτευμα τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Δ. Ἀλλά δέν ἐπικυρώνεται καί δέν κατοχυρώνεται μόνον ὁ χαρακτηρισμός συνοδικό πολίτευμα, ἀλλά προβάλλει, διαφαίνεται καί ὡσαύτως κατοχυρώνεται καί ὁ χαρακτηρισμός ἱεραρχικό. Ἤδη ἀπό ὁρισμένες ἐκφράσεις τῶν προμνημονευθέντων χωρίων τῶν «Πράξεων

τῶν Ἀποστόλων» διακρίνεται ἡ ἁρμοδιότητα καί ἡ εὐθύνη τῶν ἀποστόλων-ἱεραρχῶν γιά τή λήψη τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως, τ.ἔ. τῆς διαποιμάνσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως εἴδαμε στήν ἀποστολική σύνοδο, ἀφοῦ κατά πρῶτον ἔγινε «συζήτηση» καί μάλιστα «πολλή» ἀπό πολλά μέλη τῆς συνόδου, ἴσως καί λαϊκά ἀκόμη, ἐνδιαμέσως ἀλλά καί τελικῶς, παίρνουν τό λόγο οἱ ἀπόστολοι Πέτρος, Παῦλος, Βαρνάβας καί Ἰάκωβος, οἱ ὁποῖοι θά λέγαμε σήμερα βρίσκονταν στήν πυραμίδα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποίμνης καί τῆς συνοδικῆς συναθροίσεως, ὡς ποιμενάρχες, ὡς ἱεράρχες. Ἀλλά καί οἱ λόγοι τοῦ Παύλου στήν Ἔφεσο, καθώς καί οἱ ἀναφερθέντες ἱεροί κανόνες ἐνισχύουν τό χαρακτηρισμό ὡς ἱεραρχικό τό πολίτευμα.

Ε. Ὡστόσο ὁ χαρακτηρισμός καί ὡς ἱεραρχικό τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ νά ἐξαρτηθεῖ καί νά νοηματοδοτηθεῖ καί ἀπό μία ἄλλη ἔννοια ἐκτός τῆς προηγουμένης: Ὅτι ὁ ἱεράρχης, ὁ ἐπίσκοπος φθάνει, προβιβάζεται στήν βαθμίδα αὐτή, ἀφοῦ ἱεραρχικῶς περάσει ἀπό τίς προηγούμενες βαθμίδες τῆς ἱερωσύνης. Ἐπ' αὐτοῦ χαρακτηριστικός καί διαφωτιστικός εἶναι ὁ ι΄ καν. τῆς Σαρδικῆς συνόδου, ὁ ὁποῖος ὁρίζει: «Ἐάν τις ἀπό τῆς ἀγορᾶς (π.χ. πλούσιος ἤ ρήτορας) ἀξιοῖτο ἐπίσκοπος γίνεσθαι, μή πρότερον καθίστασθαι, ἐάν μή καί ἀναγνώστου, (καί ὑποδιακόνου), καί διακόνου, καί πρεσβυτέρου ὑπηρεσίαν ἐκτελέσῃ, ἵνα καθ' ἕκαστον βαθμόν ἐάν περ ἄξιος νομισθείη, εἰς τήν ἀψῖδα τῆς ἐπισκοπῆς κατά προκοπήν διαβῆναι δυνηθείη». Ἔτσι καί ἐδῶ στόν κανόνα αὐτό διαφαίνεται ἡ ἱεραρχική δομή τῆς ἱερωσύνης καί τῆς Ἐκκλησίας, ἡ βαθμιαία ἄνοδος στήν ἱερωσύνη ἀπό τόν κατώτερο κλῆρο στόν ἀνώτερο μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπισκόπου. Φυσικά πάνω ἀπό τόν ἐπίσκοπο πάλιν ἱεραρχικῶς εἶναι ἡ τοπική, ἡ γενική καί ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος.

Μετά ἀπό ὅλα αὐτά, νομίζουμε ὅτι διαφαίνεται-διαγράφεται σαφῶς τό συνοδικό-ἱεραρχικό πολίτευμα τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Καί αὐτό ἰσχύει καί γιά ὅλες τίς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, γιά ὅλες τίς ὑπάρχουσες αὐτοκέφαλες καί γιά ὅλες τίς νεοϊδρυόμενες.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΟΥΓΓΡΟΒΛΑΧΙΑΣ - ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

ΧΡΗΣΤΟΥ Π. ΜΠΑΛΟΓΛΟΥ
Δρ. Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν

Εἰσαγωγικά

Στούς δύο αἰῶνες πού ἔχουν παρέλθει ἀπό τότε, τό ᾽21 μένει ἀπείραχτο, ἀπρόσβλητο, θρύλος ζωντανός γιά ὅλους τούς Ἕλληνες –ὅπου γῆς καί ἐάν εὑρίσκωνται–, καί ἀπό τοῦ ἔτους 1838 καθιερώθηκε μέ Βασιλικό Διάταγμα ἡ 25η Μαρτίου ὡς διπλή ἐθνική ἑορτή, πρώτον, διότι ὡς ἡμέρα «λαμπρά καθ᾽ ἑαυτή» ἕνεκα τοῦ Εὐαγγελισμού[1], καί δεύτερον, διότι τήν ἡμέρα αὐτή ἀποτίμαται ἡ κληρονομιά πού μᾶς ἄφησαν ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Καποδίστριας. Ἀνευλαβεῖται ἡ Ἑλληνική Ἐπανάστασις ἀπό τήν συμβολή ἐνίων διανοητῶν καί λογιῶν, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν καί ἐδραστηριοποιήθησαν στήν Διασπορά καί συνέβαλαν «λόγῳ τέ καί ἔργῳ» στήν ἐθνική ὑπόθεση.

Μία τέτοια προσωπικότητα ὑπῆρξε ἀναμφίβολα ὁ ἀπό Ἄρτης Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος, τοῦ ὁποίου ἡ δράση εἶναι γνωστή τόσον στήν Ἤπειρο καί κυρίως στήν Διασπορά, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο σέ ἄμεση ἐπικοινωνία μέ τόν Κερκυραῖο διπλωμάτη Ἰωάννη Καποδίστρια.

Στό βραχύ ἄρθρο, τό ὁποῖο ἐκπονεῖται μετά ἀπό τήν εὐγενῆ πρόσκληση τοῦ λογίου θεολόγου-φιλολόγου, ὀτρηροῦ μελετητοῦ καί ἐρευνητού Ἰωάννου Μπουγάτσου ἕνεκα τοῦ Ἰωβηλαίου τῆς συμπληρώσεως τῶν διακοσίων ἐτῶν ἀπό τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικής Ἐπαναστάσεως, ἐπιχειρεῖται μία συγκριτική παρουσίαση τοῦ βίου καί τῶν δραστηριοτήτων τῶν δύο ἀνδρῶν στήν Ἑσπερία.

1. Ἡ πορεία των μέχρι τῆς ὑπηρεσίας των στήν Ρωσσία

Ὅπως πληροφορούμεθα ἀπό ἀνέκδοτον χειρόγραφον σημείωμα τοῦ Σοφοκλέους Οἰκο-

1. Ἀποστόλου Σ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ «Εἰσήγηση τοῦ Προέδρου κατά τόν ἑορτασμό τῆς ἐπετείου τῆς 25ης Μαρτίου 1821», *Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 86 (Γ΄) 85-88, ἐδῶ σελ. 85. Ἐκτός ἀπό τόν διπλόν αὐτόν ἐπετειακόν ἑορτασμόν, τιμᾶται καί ἕνα τρίτο σημαντικό γεγονός: Ἡ ἵδρυση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (18 Μαρτίου 1926), τῆς ὁποίας ἡ πρώτη συνεδρία ἔλαβε χώρα τήν 25ην Μαρτίου 1926 καί συνδέθηκε ἔκτοτε ἡ ἵδρυσή της μέ τό μεγαλύτερο γεγονός τῆς ὅλης τῆς ἱστορίας μας, τήν Ἐπανάσταση, ὡς δήλωση τῆς πολιτικῆς καί πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῶν Ἑλλήνων. Πβ. Βασιλείου Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ «Ἡ προστασία τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐπί Καποδίστρια», *Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 85 (Β΄) (2010) 25-48, ἐδῶ σελ. 25.

νόμου (Τσαριτσάνη 1808-1877)[2] ὁ κατά κόσμον Ἰωάννης Μπάμπαλος ἤ Κακουγδός ἐγεννήθη στήν Μυτιλήνη τό 1766 ἀπό γονεῖς καταγομένους ἀπό τά Χρύσαφα τῆς Λακωνίας. Ὁ ἴδιος, ὅμως, ὁ Ἰγνάτιος ἀναφέρει σέ αὐτοβιογραφικόν σημείωμα, συγγραφέν στήν Νεάπολη τῆς Ἰταλίας τόν Ἀπρίλιον τοῦ 1808 καί ὑποβληθέν στήν ρωσσική Αὐλή, ὅτι ἐγεννήθη στήν Σπάρτη[3]. Προφανῶς ὁ ἴδιος προσέδιδε ἰδιαίτερη σημασία καί ἀντλοῦσε τούς τίτλους τῆς καταγωγῆς του ἀπό τήν ἱστορικά βαρύτιμη ὀνοματοθεσία τῆς Σπάρτης, ἐάν καί ἡ πόλη δέν ὑπῆρχε ὡς συγκρατημένη κοινότητα τήν ἐποχή αὐτή. Οἱ γονεῖς του, Ἀπόστολος καί Μαλαματένια ἦσαν ἄσημοι στό γένος καί κατά τήν κοινωνική θέση[4].

Ὁ Καποδίστριας, ἀντίθετα, γεννημένος τήν 11ην Φεβρουαρίου 1776 στήν Κέρκυρα, πού εὑρίσκετο ὑπό βενετική κυριαρχία, γόνος πολυτέκνου –ὡς τό ἕκτον τέκνον ἐκ τῶν δέκα συνολικῶς τέκνων[5]–, καί εὐγενοῦς οἰκογενείας[6] –ὁ μέν πατέρας του Ἀντώνιος– Μαρία (1 Μαΐου 1741 - 21 Ἀπριλίου 1821) ἦταν κόμης καί κατήγετο ἀπό τήν πόλη Capo d' Istria τῆς Δαλματίας[7], ἡ δέ μητέρα τοῦ Διαμαντίνα Γονέμη (1743-1818) ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν τῆς Κύπρου, τιμηθεῖσα διά προνομίων καί τίτλων ὑπό τῶν βασιλέων Lusignan τῆς Κύπρου, καταφυγοῦσα στήν Κέρκυρα μετά τήν κατάληψη τῆς Κύπρου ὑπό τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων (1570/1571), ἐγγεγραμμένη στήν Χρυσή Βίβλο τῶν εὐγενῶν Ἑπτανησίων (Libro d' Oro) (1606)[8], – ἔτυχε τῆς ἐπιμελοῦς φροντίδος τῆς εὐάγωγης οἰκογένειάς του, ἐφοίτησε στήν Πάδουα καί ἔλαβε τήν καλύτερη γιά τήν ἐποχή του μόρφωση καί παιδεία: ἰατρός μέ σπουδές Φιλοσοφίας καί Νομικῆς.

---

2. Δημητρίου Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ «Ἀρχεῖον Κωνσταντίνου καί Σοφοκλέους Οἰκονόμου», *Πρακτικά της Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 23 (1948) 405-417, ἐδῶ σελ. 415.

3. Πβ. Ἐμμαν. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ, *Ἰγνάτιος Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας (1766-1828). Ι. Βιογραφία.* Ἐν Ἀθήναις: Γραφεῖον Δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1959, σελ. 1 [Μνημεῖα τῆς Ελληνικής Ἱστορίας τόμ. Δ΄, τχ. Ι] [φωτομηχανική ἀνατύπωσις 1980].

4. Περικλεοῦς ΖΕΡΛΕΝΤΗ, *Συνθήκη Ἑπτανησίων καί Ἀλή Πασά ἔτει 1803.* Ἐν Ἀθήναις 1921, σελ. 11.

5. Περί τῆς οἰκογένειας τοῦ Ἰ. Καποδίστρια πρβ. Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, ἔκδοσις ὀγδόη εἰκονογραφημένη μετά προσθηκῶν, σημειώσεων καί βελτιώσεων ἐπί τῇ βάσει τῶν νεωτάτων πορισμάτων τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης ὑπό Παύλου Καρολίδου. Ἀθῆναι: Ἐλευθερουδάκη, 1930, ἀνατύπωσις Νίκα ΑΕ,η.α., τόμ. Ζ΄, σ. 225. Γρηγορίου ΔΑΦΝΗ, *Ἰωάννης Α. Καποδίστριας. Ἡ Γένεση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.* Ἀθήνα: Ἴκαρος, 1976, σσ. 23-24.

6. Ἡ οἰκογένεια ἦταν Vittori καί προήρχετο ἀπό τό Capo d' Istria τῆς σημερινῆς Σλοβενίας στήν Ἀδριατική. Οἱ Vittori μετώκησαν κατά τόν ΙΔ΄ αἰώνα στήν Κέρκυρα καί ἐκεῖ ἐπεκράτησε τό τοπωνύμιον Capodistria ὡς ἐπώνυμο ἀντί τοῦ Vittori.

7. Βιογραφικό σημείωμα πού δημοσιεύθηκε γιά τόν Ἰωάννη Καποδίστρια στήν ἐφημερίδα *Le Courrier Francais* καί ἀναδημοσιεύθηκε τήν 7ην Νοεμβρίου 1827 [*Γενική Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος*, φύλ. 71, Τετάρτη 26 Ὀκτωβρίου 1827 (π. η.)], ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας «καταγόμενος ἐξ οἴκου ἀπό τοῦ 1300 ἔτους Λαμπροῦ εἰς τάς Ἰονίους νήσους ἐγεννήθη εἰς Κέρκυραν τό 1776 εὐγενής, ἀλλ᾽ εἰς ἐπαρχίαν ὑποδουλωμένην». Καμμία νύξη δέν γίνεται γιά τήν Ἴστρια.

8. Ἀριστείδου Λ. ΚΟΥΔΟΥΝΑΡΗ «Οἰκογένεια Γονέμη (ἡ ἐκ μητρός καταγωγή τοῦ Κυβερνήτη)», ἐν Γεωργίου ΓΕΩΡΓΗ, ἐπιμ., *Ὁ Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας. Κριτικές προσεγγίσεις καί ἐπιβεβαιώσεις.* Ἀθήνα: Καστανιώτης, 2015, σσ.251-254 καί τήν αὐτόθι ἀναφερομένη βιβλιογραφία.

Κατά τήν ἐποχή τῶν ἐφηβικῶν καί νεανικῶν χρόνων τῶν δύο ἀνδρῶν, ἔχει τελειώσει ὁ πρῶτος ρωσσοτουρκικός πόλεμος 1768-1774[9] μέ τήν συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (21 Ἰουλίου 1774) καί τήν ἀναθέρμανση τῶν πόθων καί τῶν ἐλπίδων τῶν Ἑλλήνων γιά ἀπελευθέρωση, πρωτοστατούσης τῆς αὐτοκρατείρας Μεγάλης Αἰκατερίνης τῆς Ρωσσίας (Stettin 21 Ἀπριλίου 1729 - Ἁγ. Πετρούπολις 6 Νοεμβρίου 1796, αὐτοκράτειρα 22 Σεπτεμβρίου 1762 - 6 Νοεμβρίου 1796)[10], μέ τό περίφημο «Ἑλληνικό Σχέδιο» γιά τήν ἐπανίδρυση μίας ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας μέ πρωτεύουσα τήν Κωνσταντινούπολη (1782-1787)[11] καί τήν τραγική κατάληξη τῶν Ὀρλωφικῶν στήν Πελοπόννησο[12]. Μεταγενέστερα, θά λάβῃ χώρα ὁ Β΄ Ρωσσοτουρκικός πόλεμος (1787-1792)[13] με ἐπιστέγασμα τήν Συνθήκη τοῦ Ἰάσιου (9 Ἰανουάριου 1792), χωρίς νά φέρῃ οὔτε αὐτός ὁ πόλεμος τήν ποθητή ἐλευθερία στούς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι γιά ἄλλη μία φορά ἐγκαταλείπονται στήν τύχη των[14], παρόλον πού ὁ θρυλικός Λάμπρος Κατσώνης (Λεβάδεια 1752 - Καρασουμπασάρ Κριμαίας 1805) συνεχίζει μόνος του τόν Ἀγώνα[15].

Ὁ Ἰγνάτιος θά σπουδάση στήν Κωνσταντινούπολη, στήν Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, καί ἔχοντας κλίση πρός τό ἱερατικόν στάδιον, θά σταδιοδρομήση ὡς κληρικός, σέ ἀντίθεση μέ τόν Καποδίστρια, ὁ ὁποῖος θά σταδιοδρομήση, ἰατρός ὤν, μέ βαθύτατη θρησκευτική πίστη, γνήσια ριζωμένη, καί ἀποδεχόμενος τήν συμμετοχή καί συμβολή τῆς Θείας Προνοίας, θά ἐνταχθῆ στό διπλωματικό σῶμα. Ὁ Ἰγνάτιος θά ἐκλεγῆ τό 1794 ὑπό τῆς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν σχολάζουσα Μητρόπολη Ἄρτης καί θά ποιμάνη τήν λαχοῦσα ἐπαρχία κάτω ἀπό δυσχερεῖς συνθῆκες μέχρι τοῦ 1805[16]. Κοινές θά εἶναι οἱ προσπάθειες

---

9. Βλ. Παντ. Μ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ, *Οἱ Ἕλληνες κατά τόν πρώτον ἐπί Αἰκατερίνης Β΄ Ρωσσοτουρκικόν Πόλεμον (1768-1774).* Ἐν Ἀθήναις 1903. Ariadna CAMARIANO-CIORAN «La guerre russo-turque de 1768-1774 et les Grecs», Revue des Etudes Sud-Est Européennes III (3-4) (1965) 513-547.

10. Stefania De NARDIS, *Caterina II di Russia.* Milano: RCS Media Group S.p.A., 2020 [Grandi donne della storia], μτφ. Καλλιόπης ΜΠΑΛΑΣΚΑ. Ἀθήνα: ἐκδόσεις Πεδίο, 2021.

11. Μ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙ, *Τό Ἀνατολικόν Ζήτημα 1800-1923.* Θεσσαλονίκη 1948, σσ. 23-25.

12. Πβ. τήν κλασσική ἕως σήμερον διδακτορική διατριβή τοῦ ἀοιδίμου Τάσου ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ (Δημητσάνα Ἰανουάριος 1911 (ν.η.) - Ἀθήνα 8 Δεκεμβρίου 2008), μέ τόν τίτλον, *Τά Ὀρλωφικά. Ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις τόν 1770 καί τά ἐπακόλουθα αὐτῆς.* Ἐν Ἀθήναις 1967. Ἀπ.. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, τόμ. Δ΄. *Τουρκοκρατία 1669-1812. Ἡ οἰκονομική ἄνοδος καί ὁ φωτισμός τόν Γένους. Τουρκοκρατία 1669-1812.* Θεσσαλονίκη: τύποις Ἀφοί Σφακιανάκη, 1973, σσ. 372-430.

13. Γεωργίου Τ. ΚΟΛΙΑ, *Οἱ Ἕλληνες κατά τόν Ρωσσοτουρκικόν πόλεμον (1787-1792).* Ἀθῆναι 1940. Ἐμμαν. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ «Ἡ ἐπαναστατική κίνησις τῶν Ἑλλήνων κατά τόν δεύτερον ἐπί Αἰκατρνίνης Β΄ Ρωσσοτουρκικών Πόλεμον (1787-1792). Λουδοβίκος Σωτήρης», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος* 14 (1960) 33-158. Ἀπ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία τόν Νέου Ἑλληνισμοῦ,...* ἐνθ' ἀνωτ., τόμ. Δ΄, σσ. 556-562.

14. Μανούσου Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ «Ἐκκλήσεις τῶν Ἑλλήνων λογιῶν πρός τους...», *ἐνθ' ἀνωτ.*, σελ. 241.

15. Γιάννη Σ. ΚΑΡΓΑΚΟΥ, «Λάμπρος Κατσώνης», ἐν 1821-2021. *Δέκα Συνέδρια γιά τά 200 χρόνια της Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Πρακτικά Η΄ Συνεδρίου «Οἱ μεγάλες προσωπικότητες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁμοψυχία καί διχόνοια κατά τήν Ἐπανάσταση» (Μονή Πετράκη, 18 καί 19 Ὀκτωβρίου 2019).* Ἀθήνα: ἐκδόσεις Ἀρχονταρίκι, 2020, σσ. 285-299.

16. Μητροπολίτου Ἄρτης ΣΕΡΑΦΕΙΜ (ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ), *Δοκίμων ἱστορικῆς τίνος περιλήψεως τῆς ποτέ ἀρχαίας καί ἐγκρίτου Ἠπειρωτικῆς πόλεως Ἄρτης καί τῆς ὡσαύτως νεωτέρας πόλεως Πρεβέζης.* Ἐν Ἀθήναις 1884, σελ. 113.

τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας Καποδίστρια ἀπό τῆς 27ης Μαΐου 1807 στήν ἄμυνα τῆς Λευκάδος μέ τήν συνδρομή τοῦ Ἰγνατίου, ὅπου εἶχε μεταβῆ συνοδεύοντας ἐκστρατευτίκο σῶμα γιά τήν ἀπόκρουση τῶν δυνάμεων τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ (Τεπελένι μεταξύ 1740-1750 - Ἰωάννινα 5 Φεβρουάριου 1822), πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἀπό τοῦ 1788. Ἔκτοτε θά τούς συνδέση μία μακρά καί γόνιμη, εἰλικρινῆ φιλία.

Ἡ ὑπογραφεῖσα τήν 8ην Ἰουλίου 1807 Συνθήκη τοῦ Τιλσίτ θά διανείμη τήν Εὐρώπη ἀνάμεσα στόν Ναπολέοντα καί στόν Τσάρο Ἀλέξανδρο Α΄ καί παράλληλα, θά ὁδηγήση σέ διαφορετικούς δρόμους, ἔστω καί προσωρινῶς, τούς δύο ἄνδρες.

2. Ἡ πορεία των στήν Μεγάλη Δύναμη τοῦ Βορρᾶ

Ὁ Ἰγνάτιος θά ἀκολουθήση τόν Μοτσενίγο, τόν ἀπεσταλμένο τοῦ Τσάρου στά Ἑπτάνησα, στήν Ρωσσία, ἐνῶ ὁ Καποδίστριας ἀρνούμενος τήν συνεργασία του στούς Γάλλους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καταλάβει τά Ἑπτάνησα , θά ἐπανέλθη στίς παλαιές του προσφιλεῖς δραστηριότητες, τήν Ἰατρική καί τίς ἐπιστημονικές ἀνακοινώσεις στήν «Ἰόνιον Ἀκαδημία», στό πρόδρομο αὐτό ἐπιστημονικό ἵδρυμα, πού ἱδρύθηκε τό 1807, καί μέ δική του πρωτοβουλία, μέ σκοπό τήν ἀνάπτυξη τοῦ δημοσίου πλούτου καί τήν θεραπεία τῶν Γραμμάτων καί Τεχνών[17].

Ὁ Καποδίστριας δέν θά περίμενε γιά πολύ ἀκόμη. Τήν 15ην/27ην Μαΐου 1808 ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν της Ρωσσίας, κόμης Ρωμαντζώφ (εφ), μέ ἕνα θερμό γράμμα, πού τό συνώδευε τό παράσημο τοῦ ἱππότη τοῦ Τάγματος τῆς Ἁγίας Ἄννης καί μία χρηματική ἐπιταγή ὕψους 400 δουκάτων γιά τίς δαπάνες τοῦ ταξιδιοῦ, τοῦ προσέφερε μία θέση attaché, διπλωματικοῦ ἀκολούθου, στό Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

Στήν τοποθέτηση τοῦ Καποδίστρια στό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας συνέβαλε κατά τόν Ρήγα Παλαμήδη (Τρίπολη 1794 - Ἀθήνα 10 Ἀπριλίου 1872) καί ὁ Ἰγνάτιος – «ὁ μεγάλος καί φιλογενέστατος Ἰγνάτιος ἐσύστησεν εἰς τήν Ρωσσίαν τόν Καποδίστρια»[18].

«Ὅταν ἔφθασεν ὁ Μητροπολίτης Ἰγνάτιος», θά γράψη ὁ Καποδίστριας πρός τόν τόν πατέρα του, «συνετέλεσα νά τοῦ ἀνατεθῆ νά γράψη μίαν ἀναφοράν περί τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας εἰς τήν Ἀνατολήν»[19]. Ὁ Καποδίστριας ἐκτιμοῦσε τόν Μητροπολίτη, δεδομένου ὅτι ἀνεγνώριζε» τάς ἔξοχους ἀρετᾶς, αἱ ὁποῖαι τόν διακρίνουν, καί διά τό καλόν τό ὁποῖον θά κάμη εἰς ὅσους δυνηθῆ»[20]. Γιά τήν συγγραφή τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ γράφει ὁ Καποδίστριας: «Ἐπί τῶν εἰδήσεων τάς ὁποίας ὁ Μητροπολίτης μοῦ ἔδωσε ἔγραψα τήν ἀναφοράν αὐτήν. Ἡ ὁποία εἶναι ὁλόκληρος τόμος. Τήν παρουσίασε ὁ Μητρο-

---

17. Παναγιώτη ΧΙΩΤΗ, *Ἱστορικά Ἀπομνημονεύματα Ἑπτάνησου*, τόμ. 6ος, Ζάκυνθος 1887, σελ. 231.

18. Σημείωμα ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ, ἐν πβ. Ἐμμαν. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ, *Ἰγνάτιος Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας (1766-1828).* ΙΙ. *Ἀλληλογραφία, πολιτικά Ὑπομνήματα, Λόγοι, Σημειώματα περί Ἰγνατίου.* Ἐν Ἀθήναις: Γραφεῖον Δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1961, σελ. 374 [Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τόμ. Δ΄, τχ. ΙΙ] [φωτομηχανική ἀνατύπωσις 1980].

19. Πολύχρονη ΕΝΕΠΕΚΙΔΗ, *Ἰωάννης Καποδίστριας. 176 ἀνέκδοτα γράμματα πρός τόν πατέρα του 1809-1820.* Ἀθήνα: Παπαζήσης, 1972, Νο 41, σελ. 107.

20. Πολύχρονη ΕΝΕΠΕΚΙΔΗ, *Ἰωάννης Καποδίστριας..., ἐνθ' ἀνωτ.*, Νο 23, σ. 79 [Πετρούπολις 4/16 Ἰανουάριου 1810].

πολίτης. Ἠρωτήθη ποῖος ὁ συντάξας. Αὐτός μέ ἀνέφερε. Ἐδέχθην τότε πολλᾶς μαρτυρίας ἱκανοποιήσεως ἐκ μέρους τῆς Α.Ε. τοῦ Ὑπουργοῦ»[21].

Μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Καποδίστρια, ἐθεωρεῖτο, ὅτι τό Ὑπόμνημα εἶχε συνταχθῆ ἀπό τόν Ἰγνάτιο[22]. Γνωρίζοντας, ὅμως, τόσο τόν στενόν σύνδεσμο πού εἶχαν μεταξύ των, ὅσον καί τόν βαθύ σεβασμόν πού ἔτρεφε ὁ ἕνας πρός τόν ἄλλον[23], –ἄλλωστε ὁ Καποδίστριας θά τόν πιέση τόν Φεβρουάριον τοῦ 1811 νά ἀλληλογραφοῦν ἀποκλειστικῶς ἑλληνιστί[24], ὑπογραμμίζοντας, ὅτι «ἄς παύση ἡ ἀνταπόκρισίς μας εἰς Γαλλικήν διάλεκτον. Καιρός μετανοίας ἦλθεν», δεδομένου, ὅτι σύμφωνα μέ τόν Ἰγνάτιον «ὅς τίς Γραικός πρός Γραικόν γράφῃ εἰς διάλεκτον ἀλλογενῶν, κηρύττεται ἀλλογενής»–, θεωροῦμε ἀδύνατο νά ἔγραψε ὁ Καποδίστριας μία ἀνακριβῆ –καί μάλιστα τόσο σοβαρή– πληροφορία. Τό γεγονός, ὅτι ὁ ὑπουργός Ρομαντζώφ εὐχαρίστησε γραπτῶς καί ἐπήνεσε τήν μελέτη τοῦ Ἰγνατίου, δέν ἀλλάζει τήν πραγματικότητα[25]. Ἐπίσημα καί τυπικά τό Ὑπόμνημα εἶχε ὑποβληθῆ ἀπ᾽ αὐτόν. Ὁ πραγματικός συντάκτης ἔπρεπε νά μείνη, γιά σοβαρούς λόγους, ἄγνωστος τυπικῶς, ἐφ᾽ ὅσον ἡ σύνταξη τοῦ Ὑπομνήματος θά συντελοῦσε στήν τοποθέτηση τοῦ Ἰγνατίου σέ μία ἀνάλογη μέ τά προσόντα του θέση, δεδομένου, ὅτι μέ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας καί τήν ἐπίνευση τοῦ Τσάρου τοποθετήθηκε στήν Μητρόπολη Οὐγγροβλαχίας, μέ ἕδρα τό Βουκουρέστι, ὅπου ἐνθρονίσθηκε τήν 5ην Μάϊου 1810.

Ἡ σπουδαία συνεισφορά τοῦ Ἰγνατίου κατά τό διάστημα τῆς παραμονῆς του στό Βουκουρέστι ἔγκειται στήν διάδοση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καί στήν ὀργάνωση τῶν ἐκπαιδευτηρίων, τόσον τοῦ Λυκείου ὅσον καί τῆς ΦιΛολογικῆς Ἑταιρείας γιά τήν μόρφωση τῶν ἑλληνοπαίδων.

Τήν ἴδια πολιτική θά συνέχιση ὁ Ἰγνάτιος, ἀπό κοινοῦ μέ τόν Καποδίστρια, στήν Βιέννη, ὅπου θά καταφυγή τήν 11ην Ὀκτωβρίου 1812, μετά τήν ὑπογραφή τῆς Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (16/28 Μαΐου 1812), ὁπότε οἱ Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες παρεχωρήθησαν στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία. Θά συναντηθῆ μέ τόν Καποδίστρια κατά τίς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (19 Σεπτεμβρίου 1814), ὅπου θά συμβάλη στήν στελέχωση τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας, τήν ὁποία καί οἰκονομικῶς ἐστήριξε.

3. Ὁ «σχολάζων» βίος καί τῶν δύο στήν Εὐρώπη

Τόν Ὀκτώβριον τοῦ 1815 θά μεταβῆ ὁ Ἰγνάτιος στήν Πίζα, ὅπου καί θά ἐγκατασταθῆ

---

21. Πολύχρονη ΕΝΕΠΕΚΙΔΗ, *Ἰωάννης Καποδίστριας..., ἐνθ᾽ ἀνωτ.*, σελ. 107.

22. Εμμαν. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ, *Ἰγνάτιος Μητροπολίτης Ὑουγγροβλαχίας (1766-1828).* Ι. Βιογραφία... *ἐνθ᾽ ἀνωτ.*, σσ. 70, 290-291, ὅπου ἀναφέρονται καί ὅλες οἱ ἐκδόσεις τοῦ Ὑπομνήματος, πού φέρει τόν τίτλον Precis historique sur l᾽etat de l᾽ Eglise orthodoxe d᾽ Orient.

23. Πβ. Ἑλένης Ε. ΚΟΥΚΚΟΥ «Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί τοῦ μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου πρός τόν Ἰωάννην Καποδίστρια», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος* ΙΒ΄ (1958) 151-177.

24. Σπυρίδωνος ΘΕΟΤΟΚΗ «Ἡ ἐθνική συνείδησις τοῦ Καποδιστρίου καί ἡ ἑλληνική γλώσσα», *Πρακτικά της Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 7 (1932) 130-142.

25. Εμμαν. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ, *Ἰγνάτιος Μητροπολίτης Ὀνγγροβλαχίας (1766-1828).* ΙΙ. *Ἀλληλογραφία, πολιτικά Ὑπομνήματα..., ἐνθ᾽ ἀνωτ.*, σελ. 31, ἀριθμ. 43.

ὁριστικῶς. Ἀπό τήν πλούσια ἀλληλογραφία τοῦ φαίνεται ἡ συνεχής μέριμνά του γιά τήν πνευματική ἀνάπτυξη τῶν Ἑλλήνων, τήν ἀνεύρεση πόρων γιά τήν συνέχιση τοῦ Ἀγώνα καί κυρίως θά συμβάλη στήν πρόκριση τοῦ Καποδίστρια ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος (2/14 Ἀπριλίου 1827), ὅταν ὁ ἴδιος ἀπό τοῦ Αὐγούστου 1822 ἔχει ἀποχωρήσει ἀπό τήν διπλωματική ὑπηρεσία τῆς Ρωσσίας καί ἰδιωτεύει στήν Γενεύη.

Ἡ μοίρα θά ἐπιφυλάξη διαφορετικό τέλος στούς δύο διακεκριμένους Ἕλληνες. Ὁ Ἰγνάτιος θά ἀποβκύση τήν 31ην Αὐγούστου / 12ην Σεπτεμβρίου 1828 στήν Πίζα, λίγο χρόνον μετά τήν ἄφιξη τοῦ Καποδίστρια στήν Αἴγινα (6/18 Ἰανουάριου 1828), χωρίς νά προλάβη νά παρακολουθήση τό ἀναδημιουργικόν ἔργον τοῦ Κερκυραίου διπλωμάτη, ὁ ὁποῖος θά εὕρη οἰκτρό τέλος τήν Κυριακήν 27ην Σεπτεμβρίου 1831 ἀπό ἑλληνικά χέρια, στήν εἴσοδο τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΤΟ ΛΕΞΙΚΟΝ «ΣΟΥΔΑΣ»;

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΑΝΤΩΝΑΚΟΥ
Καθηγητοῦ, Κλασσικοῦ Φιλολόγου - Ἱστορικοῦ, Συγγραφέως

Οἱ διάφορες ἐγκυκλοπαίδειες περιβάλλουν τὸ ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Λεξικοῦ ΣΟΥΔΑΣ μὲ ἕνα μυστήριο. Γράφουν ὅτι «Σούδα ἢ Σουΐδα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ἑλληνικὰ λεξικὰ ἢ ἐγκυκλοπαίδειες, τὸ ὁποῖο ἐγράφη τὸν 10ο αἰῶνα. **Πιθανολογοῦν** ὅτι «Σούδας» ἢ «Σουΐδας» εἶναι ἴσως τὸ ὄνομα τοῦ συντάκτη του. Περιέχει 30.000 λήμματα, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα περιέχουν στοιχεῖα ἀπὸ πηγὲς πού ἂν δὲν διασώζοντο θὰ εἶχαν χαθῆ σήμερα. Τὸ λεξικὸ αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα ἔγγραφα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ φιλολογία, τὴν γραμματική, καὶ τὴν λογοτεχνικὴ ἱστορία.

Ὅλοι οἱ ἐρευνητὲς συγκλίνουν στὸ ὅτι τίποτα δὲν εἶναι γνωστὸ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Σουΐδα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἔζησε στὰ μέσα τοῦ 10ου αἰῶνα, προφανῶς στὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ ὅτι ἦταν **πιθανῶς** ἕνα ἐκκλησιαστικὸ πρόσωπο πού ἀφιερώθηκε στὶς λογοτεχνικὲς μελέτες. Τὸν θεωροῦν γραμματικὸ μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, παρ' ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι δόκιμο στὴν ἑλληνικὴ ὀνοματολογία.

Νεώτερες θεωρίες ἀναφέρουν ὅτι **πιθανὸν** «Σουΐδας» νὰ μὴν εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ συντάκτη ἀλλὰ ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα συλλογικὸ ἔργο, ἡ δὲ λέξη «Σούδα» προέρχεται ἀπὸ λατινικὴ λέξη πού σημαίνει «φρούριο» καὶ χρησιμοποιήθηκε γιὰ νὰ περιγράψη τὸν σκοπὸ τοῦ ἔργου, τὴν ... περιφρούρηση τῆς γνώσης!

Τὸ ὅτι τὸ λεξικὸν ΣΟΥΔΑΣ εἶναι πολυσυλλεκτικὸ καὶ συλλογικὸ ἔργο, δὲν πιθανολογεῖται ἀλλὰ προκύπτει καὶ ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ ἀκόμη τοῦ λεξικοῦ, ὅταν διαβάζουμε σὲ αὐτήν:

*«**Τὸ μὲν παρὸν βιβλίον Σοῦδα, οἱ δὲ συνταξάμενοι τοῦτο ἄνδρες σοφοί**· Εὔδημος ῥήτωρ περὶ λέξεων κατὰ στοιχεῖον.*
Ἑλλάδιος, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου, περὶ λέξεων κατὰ στοιχεῖον.
Εὐγένιος Αὐγουστοπόλεως τῆς ἐν Φρυγίᾳ, παμμιγῆ λέξιν κατὰ στοιχεῖον.
Ζώσιμος Γαζαῖος λέξεις ῥητορικὰς κατὰ στοιχεῖον.
Κεκίλιος Σικελιώτης ἐκλογὴν λέξεων κατὰ στοιχεῖον.
Λογγῖνος ὁ Κάσσιος λέξεις κατὰ στοιχεῖον.
Λούπερκος Βηρύτιος Ἀττικὰς λέξεις.
Οὐηστῖνος Ἰούλιος σοφιστὴς ἐπιτομὴν τῶν Παμφίλου γλωσσῶν, βιβλίων ἐννενήκοντα ἑνός.
Πάκατος κατὰ στοιχεῖον περὶ συνηθείας Ἀττικῆς.
Πάμφιλος λειμῶνα λέξεων ποικίλων, περιοχὴν βιβλίων ϛε'. ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ ε στοιχείου ἕως τοῦ ω, τὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἄλφα μέχρι τοῦ δέλτα Ζωπυρίων ἐπεποιήκει.
Πωλίων Ἀλεξανδρεὺς Ἀττικῶν λέξεων συναγωγὴν κατὰ στοιχεῖον».

Τὸ Λεξικὸ χρησιμοποιεῖ ὑλικὸ ἀπὸ τὴν κλασσικὴ περίοδο ὡς τοὺς χρόνους τῆς συγγραφῆς του, ἐνῶ μία μακρὰ σειρὰ μεταγενέστερων συγγραφέων ὅπως ὁ Ευστάθιος Θεσσαλονίκης, ἀναφέρονται σὲ αὐτό. Τὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα γίνεται ἀναφορὰ στὸν Μιχαὴλ Ψελλὸ θεωροῦνται μεταγενέστερες προσθῆκες.

Τὸ λεξικὸ «ΣΟΥΔΑΣ» εἶναι κάτι μεταξὺ ἑνὸς γραμματικοῦ λεξικοῦ καὶ μίας ἐγκυκλοπαίδειας μὲ τὴν σύγχρονη ἔννοια. Ἐξηγεῖ τὴν πηγή, τὴν ἐτυμολογία, καὶ τὴν σημασία λέξεων σύμφωνα μὲ τὴν φιλολογία τῆς περιόδου του, χρησιμοποιῶντας διάφορες πηγές. Δὲν ὑπάρχουν πολλὰ σημαντικὰ στοιχεῖα σὲ αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἐργασίας του, ὅμως τὰ ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὴν λογοτεχνικὴ ἱστορία, εἶναι πραγματικὰ πολύτιμα. Σὲ αὐτὰ δίνει ἕναν ὄγκο λεπτομερειῶν καί, ὡς ἕναν ὡρισμένο βαθμό, διασώζει ἀποσπάσματα ἀπὸ συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα θὰ εἶχαν σὲ ἄλλη περίπτωση ἐντελῶς χαθῆ. Χρησιμοποιεῖ παλαιότερα σχόλια γιὰ τοὺς κλασσικοὺς *(Ὅμηρο, Θουκυδίδη, Σοφοκλῆ, κ.λπ.)*, καὶ γιὰ τοὺς νεώτερους συγγραφεῖς, Πολύβιο, Ἰώσηπο, Γεώργιο Σύγκελλο, Γεώργιο Μοναχὸ ἢ Ἁμαρτωλό, κ.λπ.

Ἔτσι τὸ λεξικὸ «ΣΟΥΔΑΣ» ἀντιπροσωπεύει ἕνα καλὸ ἔργο ἀναφορᾶς γιὰ πρόσωπα πού διεδραμάτισαν ρόλο στὴν πολιτική, ἐκκλησιαστική, καὶ λογοτεχνικὴ ἱστορία τῆς ἀνατολῆς ἕως τὸν 10ο αἰῶνα. Ἡ κύρια πηγή του γιὰ αὐτὸ εἶναι ἡ ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογέννητου (912-959), καὶ γιὰ τὴν ρωμαϊκὴ ἱστορία τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Ἰωάννη τοῦ Ἀντιόχειου (7ος αἰῶνας). Ἄλλες πηγές του εἶναι τὸ Ὀνοματολόγιο ἢ Πίναξ τοῦ Ἡσύχιου τοῦ Μιλήσιου, οἱ βιογραφίες τοῦ Διογένη Λαέρτιου καὶ τὰ ἔργα τῶν Ἀθήναιου καὶ Φιλόστρατου καὶ τὸ Χρονικὸ τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ.

Τὸ Λεξικὸ εἶναι ταξινομημένο, σὲ ἄλλες ἐκδόσεις μὲ καθαρὰ ἀλφαβητικὴ σειρὰ καὶ σὲ κάποιες ἄλλες σύμφωνα μὲ τὸ σύστημα τῆς «ἀντιστοιχίας», δηλαδὴ μὲ φωνητικὴ σειρά, κατὰ τὸν ἦχο τῆς προφορᾶς τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἔτσι γιὰ παράδειγμα τὸ «ἄλφαγιῶτα» ἔρχεται μετὰ ἀπὸ τὸ «ἔψιλον»· τὸ «ὠμέγα» μετὰ ἀπὸ τὸ «ὄμικρον», κ.λπ. (Οἱ δύο ἐκδοχὲς –ΣΟΥΔΑΣ καὶ ΣΟΥΪΔΑΣ– ἴσως προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ταξινόμηση).

Τὸ Λεξικὸ «ΣΟΥΔΑΣ» περιέχει πολὺ ὑλικὸ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μεταξὺ τῶν βιογραφικῶν ἄρθρων του. Το λεξικὸ μπορεῖ ἀκόμα νὰ ἐκπληρώση τὸν ἀρχικὸ σκοπό του ὡς κατάλληλου ἔργου ἀναφορᾶς. Ἐκδόθηκε μὲ κριτικὰ σχόλια ἀπὸ τὴν Δανὴ Ἄντα Ἄντλερ *(Λειψία, 1928-1938)*, ἐνῶ στὴν Ἑλλάδα τὴν ἔκδοσὴ του ἐπιμελήθηκε πρὶν κάποια χρόνια ὁ καθηγητὴς βυζαντινῆς φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ, Βασίλειος Κατσαρός.

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΓΡΙΦΟΥ

Τὰ δεδομένα λοιπὸν εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἔχουμε ἕνα λεξικό, πού δὲν γνωρίζουμε τὸν συγγραφέα του. Πού κάποιοι ἀποκαλοῦν «Σουΐδα», κάποιοι ἄλλοι «Σοῦδα» θεωρῶντας ὅτι ἡ λέξη αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ ἀντίστοιχη ὁμόηχη λατινικὴ λέξη πού σημαίνει «φρούριο» ἢ «στενὸς διάδρομος», χρησιμοποιήθηκε δὲ γιὰ νὰ περιγράψη τὸν σκοπὸ τοῦ ἔργου, δηλαδὴ «τὴν περιφρούρηση τῆς γνώσης» (αὐθαίρετη φιλοσοφικὴ ἑρμηνεία).

Στὴν πραγματικότητα αὐτὲς εἶναι ἁπλῶς εἰκασίες καὶ δὲν ἰσχύει τίποτε ἀπὸ αὐτά. **Κάποιες νεώτερες θεωρίες λένε, ὅτι πιθανὸν νὰ πρόκειται γιὰ ἕνα συλλογικὸ ἔργο, καὶ «Σουΐδας» νὰ μὴν εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ συντάκτη**. Ἡ τρίτη αὐτὴ ἄποψη εἶναι καὶ ἡ πιὸ σωστή, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε στὴν συνέχεια, χωρὶς καὶ πάλι νὰ δίνη λύση στὸ πρόβλημα τοῦ ὀνόματος ΣΟΥ(Ι)ΔΑΣ.

Σὲ ἕναν παλιὸ καὶ σπανιώτατο (ἴσως καὶ μοναδικό) **Κώδικα**, **πού εἶχα τὴν τύχη νὰ δῶ, ἀπὸ τὰ φοιτητικά μου ἀκόμη χρόνια, σὲ μία ἰδιωτικὴ συλλογή στὸ ἐξωτερικό, ἦταν γραμμένη στὴν πρώτη του σελίδα μία σειρὰ λέξεων (σὰν τίτλος βιβλίου) μὲ ἔντονα τονισμένο τὸ πρῶτο γράμμα**.

Οἱ λέξεις αὐτὲς ἦσαν οἱ ἑξῆς: «**Σ**ΥΝΑΓΩΓΗ **Ο**ΝΟΜΑΣΤΙΚΗΣ **Υ**ΛΗΣ **Ι**ΔΙΑι **Δ**Ι' **Α**ΛΦΑΒΗΤΙΚΗΣ **Σ**ΕΙΡΑΣ». Στὴν ἀρχὴ δὲν πρόσεξα ἰδιαιτέρως τὸν τίτλο. Ἀναρωτήθηκα μόνο

ποιὸ ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ λεξικοῦ καὶ γιατὶ δὲν ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ συντάκτου του στὴν πρώτη σελίδα. **Μοῦ ἔκαναν ὅμως ἐντύπωση τὰ τονισμένα γράμματα, ποὺ παρετίθεντο σὲ σειρά, καὶ προσπαθῶντας νὰ δῶ μήπως σημαίνουν κάτι, μὲ ἔκπληξη διεπίστωσα ὅτι δημιουργοῦσαν τὴν λέξη ΣΟΥΙΔΑΣ!!!**

Ἀμέσως κατάλαβα τὴν ἑρμηνεία τοῦ «ἄγνωστου» ἢ ἀπροσδιόριστου συγγραφέα τοῦ ἐν λόγω λεξικοῦ. **«ΣΟΥΔΑΣ», λοιπόν, ἢ «ΣΟΥ(Ι)ΔΑΣ» ἦτο ἀρκτικόλεξον καὶ σήμαινε «Συναγωγὴ Ὀνομαστικῆς Ὕλης (Ἰδίᾳ) Δι' Ἀλφαβητικῆς Σειρᾶς»! Ἡ δὲ λέξη «ἰδίᾳ», μετὲτρεπε τὴν «ΣΟΥΔΑ» σὲ «ΣΟΥΪΔΑ»!** *(κατὰ τὶς δύο ταξινομήσεις, ὅπως εἴδαμε παραπάνω, μὲ καθαρὰ ἀλφαβητικὴ σειρὰ ἢ μὲ τὸ σύστημα τῆς «ἀντιστοιχίας», δηλαδὴ μὲ φωνητικὴ σειρά)*. **Ἡ δὲ «κατὰ στοιχεῖον» ἀναγραφή, ποὺ δηλώνεται στὴν ἀρχή, δίπλα στὰ ὀνόματα τῶν συνταξαμένων τοῦτο ἀνδρῶν σοφῶν, δηλώνει ταυτοχρόνως μὲ ἀκρίβεια καὶ τὴν Δι' Αλφαβητικῆς Σειρᾶς** *(δηλαδὴ κατὰ στοιχεῖον)* **Συναγωγὴ τῆς Ὀνομαστικῆς Ὕλης!**

Ἰδοὺ λοιπὸν τὸ ἄλυτο μέχρι στιγμῆς μυστήριο! Ἕνας ἄγνωστος, σπανιώτατος, ἴσως ἀδημοσίευτος μέχρι στιγμῆς κώδικας, μᾶς ἔλυσε ἕνα πρόβλημα πολλῶν αἰώνων. **Κάποιοι ὑποψιάζονταν ὅτι εἶναι συλλογικὸ ἔργο, ἂν καὶ τοῦτο δηλώνεται σαφῶς στὴν ἀρχή: Ἐκεῖνο πού δὲν μποροῦσαν νὰ φαντασθοῦν ἦταν ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πολυσυλλεκτικότητα θὰ ἐδηλώνετο μὲ τὰ ἀρχικὰ μίας σειρᾶς λέξεων!**

Ὁπότε τὸ ἀρκτικόλεξο Σ.Ο.Υ.(Ι).Δ.Α.Σ.* «ὀνοματοποιήθηκε» καὶ χρησιμοποιήθηκε πλέον ὡς μία λέξη μὲ τοὺς ἁπλούστερους λεκτικοὺς συνειρμούς: Τὸ ἀρκτικόλεξο «ΣΟΥΔΑΣ» ἔγινε «Ἡ Σοῦδα» καὶ τὸ «ΣΟΥΙΔΑΣ» ἔγινε «ὁ Σουΐδας»!

Μάλιστα τὸ ὅτι ὁ τύπος «ΣΟΥΪΔΑΣ» δὲν εἶναι ὄνομα, φαίνεται καὶ στὴν παρακάτω φωτογραφία. Ἐὰν ἦταν ὄνομα θὰ ἦταν σὲ πτώση γενική, διότι ὑπάρχει ἡ λεγομένη «γενικὴ τοῦ δημιουργοῦ» καὶ στὴν πτώση αὐτὴ θὰ εὑρίσκετο τὸ ὄνομά του, ἂν ἦταν πρόσωπο. Γιὰ νὰ ἐμφανίζεται ἕνα «ὄνομα» ἐν εἴδει ὀνομαστικῆς, φαίνεται πὼς εἶναι κάτι ἄλλο.

Ἔτσι, μὲ αὐτὴν τὴν ὑποτιθέμενη καὶ λανθασμένη ἑρμηνεία, διασώθηκε ὡς τὶς ἡμέρες μας, ἂν καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες ἤξεραν ἢ τοὐλάχιστον ὑποψιάζοντο ὅτι αὐτὸ δὲν ἦταν ἀληθές!

** Οἱ τελεῖες ἐτέθησαν ἀπὸ τὸν συντάκτη τοῦ ἄρθρου πρὸς διευκόλυνση καὶ μόνο τῆς κατανοήσεως. Δὲν ὑπῆρχαν στὸν Κώδικα.*

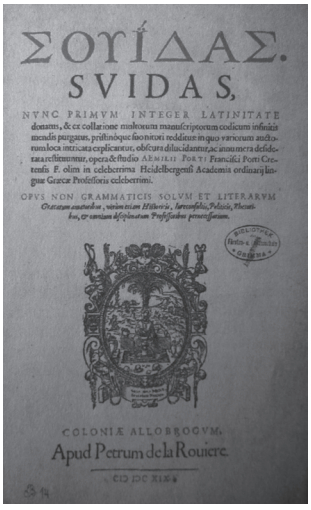
ΣΟΥΪΔΑΣ.
SVIDAS,
NVNC PRIMVM INTEGER LATINITATE
donatus, & ex collatione mendosorum manuscriptorum codicum infinitis
mendis purgatus, posthuc fere nostris reddituus: in quo variorum auctorum
multa loca intricata explicantur, obscura dilucidantur, ac innumera deside-
rata restituuntur, opera & studio AEMILII PORTI Francisci Porti Cre-
tensis F. olim in celeberrima Heidelbergensi Academia ordinarij lin-
guæ Græcæ Professoris celeberrimi.
OPVS NON GRAMMATICIS SOLVM ET LITERARVM
Oratorum cuiuslibet, verùm etiam Historici, Iureconsulti, Philosophi, Mathe-
matici, & cæterarum disciplinarum Professoribus permutilissimum.
COLONIÆ ALLOBROGVM,
Apud Petrum de la Rouiere.
M D C XIX

ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ

Στόν Ἀντρέα καί τή Μαρίκα

Ἀτενίζεις μέ πίκρα στόν καθρέφτη σου
τό εἴδωλο, πού κάποτε χειροκροτοῦσαν
φίλοι, καί τώρα πολύ δύσκολα τό ἀναγνωρίζεις.
Πόσες ρυτίδες, πόσοι θάνατοι περπάτησαν
πάνω σ' αὐτό τό πρόσωπο; Πόσοι, ἀκόμα,
σεισμοί ξετίναξαν τ' ἀδύνατα ὀστᾶ μου.
Ἄν ἤσουν δέντρο θά 'χες ἀπό χρόνια πιά σαπίσει,
ἄν δέν εἶχες καεῖ σέ τζάκι ἤ σέ καμίνι.
Κι ὅμως, σ' αὐτοῦ τοῦ δέντρου τή σκιά θά ἤθελες
νά δροσιστεῖς στήν κάψα πού σάν φρύγανο
διαπερνᾶ ὁλόκληρον, σέ λυώνει, σέ συντρίβει
χωρίς ν' ἀκοῦς μιά λέξη ἀπ' τ' ἀγαπημένα πρόσωπα
στό σπίτι πού ἔζησες τά παιδικά σου χρόνια ὡς ὄνειρο...
Μέ ὅλους τούς θανάτους πού ὡς τώρα ἔχεις ζήσει
θά ἔμαθες πιά τί σημαίνει προσδοκία
καί τοῦ δικοῦ σου ὥριμου θανάτου ἡ ἔλευση.

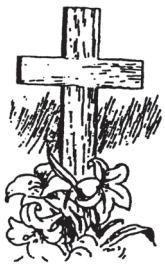

Η ΣΜΥΡΝΗ* ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΙΘ΄ ΑΙΩΝΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΥ
Φιλολόγου - Θεολόγου - Συγγραφέως

Εἶναι γνωστόν ὅτι ὁ Θεσσαλός αὐτός κληρικός, καί διδάσκαλος τοῦ Γένους, ὁ Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ἀπό τό 1809 πού ἔφθασε στή Σμύρνη καί ἐπί μία δεκαετία συνεδέθη μέ τή Σμύρνη. Διδάσκαλος καί Σχολάρχης στό «Φιλολογικό Γυμνάσιο» καί Ἱεροκήρυκας στό ναό κυρίως τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς.

Πολύ σύντομα, ἔζησε, μίλησε καί ἔγραψε γιά τήν μεγάλη αὐτή πόλη τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπό ἀρχαιοτάτων χρόνων.

1. Ὁ Κ. Οἰκονόμος, σύμφωνα μέ παλαιότερες μαρτυρίες, πιστεύει ὅτι ἡ Σμύρνη κτίσθηκε στήν Αἰολίδα τῆς Ἀσίας, χίλια ἑκατό χρόνια πρό Χριστοῦ, ἄν καί ὑπάρχουν καί μαρτυρίες πού τήν κτίση αὐτῆς, τήν ἀναβιβάζουν σε παλαιότερους χρόνους, ὡς εἶναι ἡ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου καί τοῦ ρήτορος Ἀριστείδου, οἱ ὁποῖοι τήν ὀνομάζουν «Τανταλίδα Πόλιν» ὡς κτίσμα τοῦ Ταντάλου ἤ τοῦ Ἡροδότου, πού τήν θεωρεῖ κτίσμα τοῦ Θησέως, τήν ὁποία ὠνόμασε Σμύρναν «εἰς μνημόσυνο τῆς γυναικός αὐτοῦ Σμύρνης». Ὡς πιθανωτέρα ὅμως μαρτυρία περί τῆς ἀρχῆς τῆς Σμύρνης, ὁ Κ. Οἰκονόμος δέχεται τήν τοῦ Στράβωνος, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει ὅτι πῆρε τό ὄνομα ἀπό κάποια Ἀμαζόνα τῆς Ἐφέσου. Τήν πόλη κατοίκησαν οἱ Ἐφέσιοι, οἱ ὁποῖοι ἔδιωξαν τούς Λέλεγες, παλαιόν Καρικόν Ἔθνος.

Ἀπ' αὐτές τίς πληροφορίες φαίνεται ὅτι ἡ Σμύρνη ἦταν κυρίως ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, ἀφοῦ οἱ Ἐφέσιοι ἦσαν Ἀθηναῖοι ἄποικοι τῶν Ἰώνων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὁδηγούμενοι ἀπό τόν Αἴνδροκλον, γνήσιο υἱόν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηναίων Κόδρου, ἦλθαν στήν Ἀθήνα.

Οἱ Σμυρναῖοι, ἐπισημαίνει ὁ Κ. Οἰκονόμος, τόσο στή σοφία ὅσο καί στήν ἀνδρία διέλαμψαν, ὅπως καί οἱ ἄλλοι Ἴωνες τῆς Ἀσίας, οἱ Μιλήσιοι, οἱ Ἐφέσιοι, οἱ Κολοφώνιοι. Ἄν καί Κλαζομεναί καυχῶνται γιά τόν φυσικό Ἀναξαγόρα, οἱ Μιλήσιοι γιά τόν Ἀναξιμένη καί τόν Θαλῆ, ἔτσι καί ἡ Σμύρνη καυχᾶται γιά πολλούς βλαστούς της, καί κυρίως «διά τόν ἀθάνατον Πατέρα τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, τόν Ὅμηρον».

Δέν παραλείπει ὁ Κ. Οἰκονόμος νά ἀναφερθῆ καί στό ζήτημα τῆς καταγωγῆς τοῦ Ὁμήρου, θεωρώντας τήν Σμύρνη ὡς γενέτειρά του.

Ἀναφέρει μέ ἐπιχειρήματα ὅτι ὁ Ὅμηρος ὀνομάζεται ἀπ' ὅλους «υἱός Μέλητος, καί Μελισηγένης, καί Μελησιάναξ. Ἀφοῦ ὁ Μέλης εἶναι Σμυρναῖος ἔτσι καί ὁ Ὅμηρος εἶναι Σμυρναῖος. Ἦταν γέννημα τῆς Σμύρνης κατά τόν Ἡρόδοτο, τόν Πίνδαρο, τόν Πλούταρχο, τόν Ἀριστοτέλη, τόν Φιλόστρατο, τόν Στράβωνα ὁ ὁποῖος γράφει ὅτι οἱ πλεῖστοι λέγουν «τήν Σμύρνην Πατρίδα τοῦ Ὁμήρου».

Πέραν τούτου ἡ ἄποψη αὐτή μαρτυρεῖται καί ἀπό ἐπιγράμματα αὐτοῦ τουῦ Ὁμήρου·

---

* Πρβλ. Κ. Οἰκονόμου, *Αὐτοσχέδιος διατριβή περί Σμύρνης*, Μελίτη 1831.

ἀπό ἐπιτάφιους λόγους, ὡς τοῦ Σμυρναίου Βίωνος, τοῦ Βουκολικοῦ ποιητοῦ Μόσχου· ἀπό νομίσματα· ἀπό ἐπιγραφές, ὡς ἀναφέρονται στά ἀπομνημονεύματα τῆς Φιλολογίας (Memoires de Litterature). Μάλιστα ἐδείχνετο στούς περιηγητές καί «σπήλαιον τοῦ Ὁμήρου, τό ὁποῖον μνημονεύει ὁ Παυσανίας, τιμώμενος εἰς τόν καιρόν του, διότι εἰς αὐτό ἔγραφε τό ποίημα».

Ἡ ἄποψη αὐτή, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦταν Σμυρναῖος ἐνισχύεται καί ἀπό Λατίνους συγγραφεῖς, ὡς τόν Λουκιανό, Σίλιο τόν Ἰταλικό, Κικέρωνα κ.ἄ., ἀλλά καί ἀπό ἀλλογενεῖς, ὡς τόν Κύστερον (Kuster) Τάνεγυ (Tanegy), Λεφάβριο (le Favre) καί ἄλλους πολλούς Ἄγγλους, Γερμανούς, Γάλλους καί Ἰταλούς.

Παρ' ὅλα αὐτά, γράφει ὁ Κ. Οἰκονόμος, «οἱ φιλόκαλοι καί φιλότιμοι Χῖοι, θέλουσιν τόν Ὅμηρον ἰδικόν των» προβάλλοντας διαφόρους λόγους τούς ὁποίους καί ἀντικρούει ὁ Κ. Οἰκονόμος. Προσπαθώντας ὅμως νά μή δυσαρεστήση τούς Χίους, γράφει συγκαταβατικά:

«Ὅσον διά τούς φιλομούσους Χίους ὁμολογῶ, ὅτι εἶναι ἄξιοι νά ἀντιφιλοτιμῶνται πρός τούς Σμυρναίους περί τοῦ μεγάλου Ποιητοῦ, διότι εἶναι ἐπίσης ζηλωταί καί σπουδασταί τῆς σοφίας του. Καί αὐτός ὁ Ὅμηρος, νομίζω, ἄν ἦτο τρόπος νά ἀκουσθῆ ἡ φωνή του ἀπό τόν τάφον, ἤθελεν εἰπεῖν καί πρός τούς συμπατριῶτες του Σμυρναίους καί πρός τούς ἐραστάς του Χίους, καί πρός ὅλους τούς Ἕλληνας, ὅτι Μήτηρ μου καί ἀδελφαί μου εἶναι οἱ μιμούμενοι τήν ἀρετήν μου».

2. Διέλαμψαν ὅμως οἱ Σμυρναῖοι καί στήν ἀνδρίαν, ὡς τοῦτο φάνηκε στόν πόλεμο τῶν παλαιῶν Σμυρναίων, κατά «τῶν συνεπαρχιωτῶν καί πορθητῶν αὐτῶν Αἰολέων». Γνωστόν εἶναι ὅτι οἱ Σμυρναῖοι ἐλευθερωθέντες ἀπό τούς Αἰολεῖς «συνήφθησαν μέ τούς Ἴωνες».

Μάλιστα ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι τόσο καλή καί περιμάχητος ἦταν ἡ παλαιά Σμύρνη, «ὥστε ἐμάχοντο περί αὐτῆς ὡς περί καλλίστης παρθένου, τά δύο ἀξιολογώτερα τῆς Ἀσίας Ἔθνη, οἱ Ἴωνες καί οἱ Αἰολεῖς».

Ἀναπαυόμενοι ὅμως ἀκολούθως «εἰς τούς κόλπους τοῦ πλούτου καί τῆς εὐθηνίας» ἔπαθαν ὅ,τι παθαίνουν συνήθως οἱ εὐημεροῦσες πόλεις, ἔχασαν δηλαδή τήν ἀνδρία τους καί «κατήντησαν εἰς τήν κατάχρησιν τῆς τρυφῆς... Αἱ τρυφεραί χεῖρες των δέν ἐκράτησαν ἀξίως τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρίας τά κοντάρια κατά τῶν Λυδῶν». Στό γεγονός αὐτό ἀνάγονται οἱ ρίζες τῶν παλαιῶν παροιμιῶν «Ἰονική τρυφή» καί «Σμυρναίων ἤθη».

Ἔκτοτε κατοικοῦντες «τετρακοσίους χρόνους κωμηδόν» διατήρησαν τήν ὁμόνοιάν τους καί φύλαξαν «ἄμικτον καί ἀκέραιον τό Ἔθνος των».

Στή Σμυρναϊκή πεδιάδα εἶχαν τά ἀγροκτήματά τους, ὅπου τό 19 αἰ. βρίσκονται πολλά χωριά, ὡς τά περιγράφει ὁ Κ. Οἰκονόμος. «Ὁ Βουρνόβας μέ τούς χρυσούς του κήπους, τό Ναρλήκιον μέ τά σκιερά δάση τῶν ροδιῶν του, τό Χαζηλάριον μέ τάς εὐμόρφους σειρᾶς τῶν καρποφόρων ἐλαιῶν του, τό Βουνάρπασι (τά παλαιά Περίκλυστα), μέ τά κρυστάλλινα νερά του, ὁ Κουκλουτζάς μέ τήν ὑψηλήν θεωρίαν του, ὁ Βουτζάς μέ τούς ἀκόμη σώζοντας τό ὄνομα παραδείσους του, τό Σεϊδίκιον μέ τούς ἀνθηρούς του καί χαριεστάτους λόφους, ὅλα ἁπλῶς, τά πέριξ τῆς Σμύρνης χωριά, ὅσον καί ἄν ἐβαρβαρώθησαν κατά τά ὀνόματα, σώζουσιν ὅμως τήν φυσική των εὐγένειαν καί χάριν, ἥτις τά ἔκαμνε εὔμορφα μέλη τῆς δυστυχοῦς διαμελισθείσης ποτέ Σμύρνης.

3. Ἡ σημερινή θέση τῆς Σμύρνης εἶναι ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδου, κατά τόν Παυσανία, μετά

τήν καταστρεπτική πορεία τῶν Περσῶν, πού δέν μπόρεσαν νά ἀντισταθοῦν ὅλες οἱ μεγάλες πόλεις τῆς Ἰωνίας.

Ἡ Σμύρνη, μετά τό θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου «ἐχειροτονήθη μητρόπολις τῆς Ἰωνίας καί καθέδρα τοῦ Ἀντιγόνου». Στά δέ Πανιώνια, κοινή τῶν Ἰώνων Πανήγυρη, πρός τιμή τοῦ Ποσειδῶνος, «ἐπεῖχεν ἔνδοξον τόπον ὡς καί ἡ παλαιά Σμύρνη. Τοῦτο φαίνεται καί ἀπό παλαιό της νόμισμα ἐπιγραφόμενον «ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΠΑΝΙΩΝΙΟΣ».

Κατά δέ τόν Φιλόστρατον «ἡ πόλις αὐτή ἔφθασεν εἰς τόσην ἀκμήν, ὥστε καμμιά πόλις ἀπό τάς λαμπροτάτας τῆς σημερινῆς (τότε) Εὐρώπης δέν εἶναι ἄξια νά συγκριθῆ πρός αὐτήν.

Τό ἐμπόριον, αἱ τέχναι καί ἐπιστῆμαι τά δημόσια καί ἰδιαίτερα οἰκοδομήματα, ὁ πολιτισμός καί ἡ φιλανθρωπία τῶν Σμυρναίων ἀνέβησαν εἰς τό ἄκρον τῆς ἀνθρώπινης τελειότητος βαθμόν. Ναοί, Σχολεῖα πάσης μαθήσεως, καί ἰδιαιτέρως Ἰατρικῆς, Λουτρά, Νοσοκομεῖα, Στοαί μεγάλαι, λιθόστρωτοι ὁδοί, θαυμαστή ρυμοτομεία, θέατρα, Γυμνάσια, Βιβλιοθῆκαι, ὅλα ταῦτα καί τά τοιαῦτα κοσμήματα τῆς Σμύρνης ἀπέβησαν τό πρωτότυπον τῆς καλλονῆς καί τῆς εὐταξίας».

Ἐπί Ἀδριανοῦ «συνέτρεχαν ἀπό νήσους καί ἠπείρους οἱ νέοι, νά παιδευθῶσιν εἰς τῆς Σμύρνης τά Σχολεῖα».

Γι' αὐτό καί ὁ Στράβων ἀναγκάσθηκε νά ὁμολογήσει ὅτι «αὐτή ἡ πόλις ἦτο καλλίστη πασῶν». Δίκαια λοιπόν ὀνομαζόταν ἡ Σμύρνη «Δάσος τῆς καλλιφωνίας τῶν σοφῶν, Μουσεῖον καταγώγιον». Τήν δόξαν αὐτή καί λαμπρότητα μπορεῖ κανείς, κατά τόν Κ. Οἰκονόμο, νά τήν παρακολουθήση στίς ἐπιγραφές τῶν νομισμάτων της. Σ' αὐτά βλέπομεν ὅτι ἡ Σμύρνη εἶχε «Πρυτανεῖον», ὅτι οἱ Σμυρναῖοι ἐτιμῶντο ὡς πρῶτοι τῆς Ἀσίας «ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΠΡΩΤΟΝ ΑΣΙΑΣ» «ΣΜΥΡΝΑ ΠΡΩΤΗ ΑΣΙΑΣ ΚΑΛΑΕΙ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΕΙ». Γι' αὐτό οἱ ἐνδοξότερες πόλεις τῆς Ἀσίας «ἠμιλλῶντο νά διατηρῶσιν ὁμόνοιαν μέ τήν Σμύρναν», ὡς φαίνεται σέ νόμισμα «ΕΦΕΣΙΩΝ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ» καί σέ ἄλλο «ΟΜΟΝΟΙΑ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΧΙΩΝ ΕΦΕΣΙΩΝ».

Πλήν τούτων ὅμως τῶν μαρτυριῶν τῶν Σμυρναίων καί οἱ Καίσαρες τῆς Ρώμης βεβαιώνουν τά πρωτεῖα τῆς Σμύρνης. Ὁ Τιβέριος χειροτόνησε τήν Σμύρνη μόνη νεωκόρον, λαμπροτάτη τιμή, κολακεία στήν ἀρχή, ἀλλά ὕστερον «ζηλωτόν σημεῖον τῆς εὐνοίας τῶν Αὐτοκρατόρων». Τοῦτο ἔγινε καί ἐπί Ἀδριανοῦ καί ἀπό τόν Καρακάλλαν, πού τήν ὀνόμασε «ΠΡΩΤΗ ΑCΙΑC».

Αὐτές οἱ τιμές ἀποδεικνύονται καί ἀπό νόμισμα, ὅπου ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή: «ΟΜΥΡΝΑΙΩΝ Γ (τρίς) ΝΕΩΚΟΡΩΝ».

Ἄλλη ἐπωνυμία πού ἀπέκτησε ἡ Σμύρνη ἦταν ἡ τοῦ Στεφανηφόρου, «ἐπώνυμον τοῦ ἐνιαυτοῦ», ἀντί τοῦ Ἄρχοντος. Ὁ Στεφανηφόρος ἦταν Ἱερεύς κάποιου θεοῦ, τόν ὁποῖον ὁ Ἁλικαρνασσεύς Διονύσιος παραβάλλει, «μέ τούς παρά Ρωμαίοις Ἱερέας τούς λεγομένους Φλάμινας».

Σ' αὐτές τίς ἐπωνυνίες τῆς Σμύρνης προστίθεται καί ἡ τοῦ Ἀσιάρχου, πού σήμαινε τό πρώτον, τόν πολιτικό ἀρχηγό τῆς Ἀσίας, μεταγενέστερα δέ τούς ἐπιστάτες «τῶν κοινῶν μιᾶς τινός ἐπαρχίας ἀγώνων, ἑορτῶν, καί ἄλλων ἱερῶν τελετῶν».

Ἐπί τῶν χριστιανικῶν Αὐτοκρατόρων ἡ Σμύρνη ἐθεωρεῖτο ὡς «δευτερεύουσα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί διά τήν εὐγένεια καί διά τῆς εὐσεβείας της τήν δόξαν». Μή λησμο-

νοῦμεν, ὅτι ἡ Σμύρνη εἶναι μία ἀπό τίς ἑπτά ἐκκλησίες τῆς «Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου». Ἡ δέ Μητρόπολις Σμύρνης, ἐπί Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἦταν μεταξύ τῶν Αὐτοκεφάλων λεγομένων Μητροπόλεων, μέ ἕξη Ἐπισκοπές: τῆς Φώκαιας, τῆς Μαγνησίας, τοῦ Ἀνήλιου ἤ Ἡλείου, τῶν Κλαζομενῶν, τοῦ Ἀρχαγγέλου, καί τῆς Πέτρας, ὡς τοῦτο φαίνεται στήν διάταξη τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος.

4. Ὁ Κ. Οἰκονόμος μᾶς δίδει πολύτιμες καί λεπτομερεῖς πληροφορίες περί τῶν κατά περιόδους κατακτητῶν τῆς Σμύρνης κατά τήν Βυζαντινή ἐποχή καί μεταγενέστερα ἀρχίζοντας ἀπό τό 1084, ὅταν ὁ Τοῦρκος πειρατής Τζαχάς κυρίευσε τήν Σμύρνη καί ἀκολούθως τίς γύρω περιοχές. Τοῦτον ἐξέβαλε ὁ Δούκας Ἰωάννης, ἀλλά αὐτός ἐπανῆλθε, γιά νά ἐκδιωχθῆ ἐκ νέου ἀποό τόν Ἀλέξιο Κομνηνό. Τόν Τζαχά παγίδευσε, μέθυσε καί κατέσφαξε ὁ Σουλτάνος Κιλιτζῆς Ἀσλάν.

Κατόπιν ὅλη ἡ Μ. Ἀσία ἄρχισε νά ἐρημώνεται, ὅπως καί ἡ Σμύρνη, ἡ ὁποία πότε κυριευόταν ἀπό βαρβάρους καταχτητές, καί πότε ἐτύγχανε ἐλευθεριῶν καί δωρημάτων ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων, μέχρι τῆς πλήρους ὑποταγῆς της στούς Ὀθωμανούς Τούρκους.

Κατά τήν μακρά αὐτή περίοδο ἡ «δυστυχής Σμύρνη», γράφει ὁ Κ. Οἰκονόμος, «ἐφόρεσεν ἱκανούς χρόνους πένθιμον σχῆμα». Πόλεμοι, σεισμοί, πυρκαϊές, θανατικά, αἰχμαλωσίες «ἐπροξένησαν πολλήν ἐρήμωσιν εἰς τήν περικαλλεστάτην ταύτην πόλιν». Λίγες οἰκογένειες σώθηκαν ἀπό τούς «παλαιούς βλαστούς». Ὅλα σχεδόν τά λαμπρά της οἰκοδομήματα, «κατεπόρθησαν». Ἀρχαῖοι ναοί, τείχη κτισθέντα ὑπό Βυζαντινῶν, ναοί χριστιανικοί, ὡς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, Ἁγίας Φωτεινῆς, Ἁγίου Πολυκάρπου, ὅπου καί ὁ τάφος του, κατεστράφησαν ἤ μετεβλήθησαν σέ Τζαμιά. Ἀκόμη ὑδραγωγεῖα, ἀμφιθέατρα, λουτρά, τό Πομήριον, δηλαδή οἱ τάφοι πολιτῶν, θέατρα ξενοδοχεῖα, Γυμνάσιον, μνημονευόμενον ἀπό τόν Στράβωνα καί τόν Παυσανία, καταστράφησαν. Σκάπτοντας τήν Σμύρνη, γράφει ὁ Κ. Οἰκονόμος, πρός ἀνοικοδόμηση νέων κατοικιῶν, βρίσκουν οἱ Σμυρναῖοι στά θεμέλια «στήλας καί ἀγάλματα, καί θήκας καί ὑποστύλια, καί μάρμαρα, μνημεῖα τῆς παλαιός δόξης τῆς Σμύρνης». Ὀρθά παρατηρεῖ ὁ Χάντλερας ὅτι «καμμία ἄλλη πόλις ἑλληνική δέν συνεισέφερε εἰς τά ταμεῖα τῆς ἀρχαιολογίας τόσα νομίσματα, καί ἐπιγραφές, ὡς ἡ πολυπαθέστατη Σμύρνη».

Σύμφωνα μέ στοιχεῖα πού εἶχε συγκεντρώσει ὁ Κ. Οἰκονόμος, τήν δεύτερη δεκαετία τοῦ 19 αἰ., ὁ ἀριθμός τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἀνέβαινε στούς 150 χιλιάδες, ἀπό τούς ὁποίους τά 2/5 ἦσαν Γραικοί,

«Ἡ γλυκύτης τοῦ Ἰωνικοῦ κλίματος», γράφει ὁ Κ. Οἰκονόμος, «τό εὔκρατον τοῦ ἀέρος, ἡ ἀφθονία καί ποικιλία τῶν τροφῶν, ἡ ἐλευθερία τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν... ὁ πολιτισμός τῶν ἠθῶν, ἡ παρεπιδημία τῶν Εὐρωπαίων,... ἡ φρόνιμος Διοίκησις τοῦ Κοινοῦ τῶν Γραικῶν καί τελευταῖον τό πολυσχιδέστατον ἐμπόριον συνεισέφεραν πολύ εἰς τήν πολυάνθρωπον συνοίκισιν τῆς πόλεως ταύτης, καί τήν ἐν αὐτῇ ποικιλίαν τῶν τεχνῶν».

Φαίνεται ὅτι οἱ Σμυρναῖοι, ἐπισημαίνει ὁ Κ. Οἰκονόμος, δέν ἐλησμόνησαν τούς προγόνους τους στή φιλανθρωπία καί φιλομάθεια. Μέσα στίς πολλές δυστυχίες πού πέρασαν, φρόντισαν νά συστήσουν τό περίφημο Νοσοκομεῖο τους καί τό Παλαιό Σχολεῖο. Στίς ἀρχές δέ τοῦ 19ου αἰ., συνέστησαν τό νέο Σχολεῖο, τό «Φιλολογικόν Γυμνάσιον», προέβησαν στόν καλλωπισμό τῶν ἱερῶν ναῶν, ἔκτισαν νέους ναούς.

Ὁ Κ. Οἰκονόμος, ἀφοῦ ἀναφέρεται καί σέ ἄλλα χτίσματα, δημιουργήματα τῶν Σμυρναίων σημειώνει συμπερασματικά: Ἡ Σμύρνα, μ' ὅλας της τάς δυστυχίας, μ' ὅλας τάς φυσικάς καί πολιτικάς μεταβολάς της, σώζει τά λείψανα τῆς ἀρχαίας της εὐγενείας, καί τιμᾶται ἀπ' ὅλους τούς φρονίμους ὡς τροφός καί τῆς προσεχοῦς της Ἠπείρου, καί τῶν παρακειμένων της νήσων, εἰς τάς ὁποίας μεταδίδει καί φῶτα γνώσεως καί πόρον ζωῆς διά τήν ἐμπορικωτάτην θέσιν της.

Ὁ Κ. Οἰκονόμος, αὐτή τήν Σμύρνη τίμησε μέ τήν ἐκεῖ διαμονή του (1809-1819) μέ τή διδασκαλία του, ὡς διδάσκαλος καί Σχολάρχης τοῦ «Φιλολογικοῦ Γυμνασίου», μέ τό κήρυγμά του, πού συγκινοῦσε τίς ψυχές τῶν Σμυρναίων, ἀλλά καί μέ τίς συγγραφές του.

Ο ΝΕΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΓΑΘΟΦΡΩΝ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ*

Ὁ Ἀγαθόφρων Νικολόπουλος (1786-1841), φιλόλογος, ἀρχαιολόγος, μουσικός,συνθέτης καί συγγραφέας, θαυμαστής τοῦ Κοραῆ καίφίλος τοῦ Κάλβου, ὑποστηρικτής τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ, διεπνέετο ἀπό οὐμανιστικό πνεῦμα, καί εἶχε κλίσι πρός κάθε ἑλληνικό.

Μετά τή γνωριμία του μέ τόν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμο τόν ἐξ Οἰκονόμων,μετατοπίστηκε ἰδεολογικά πρός τόν συντηρητισμό, ὡς πρός τά κοινωνικά καί πολιτικά ζητήματα, καθώς καί τίς γλωσσικές ἀπόψεις, μέ χρῆσι ἀρχαϊκῶν τύπων.

Ἀπό τήν ἀλληλογραφία του μέ τόν Κ. Οἰκονόμοδιαφαίνεται ἡ φιλολογική καί ἐπιστημονική του ἀρτιότητα.

Δεῖγμα τούτου εἶναι καί τό ἑξῆς ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Νικολόπουλου πρός τόν Κ.Οἰκονόμο στόν ὁποῖο ἀφιερώνει δώδεκα στίχους κατ' ἀναλογία πρός στίχου τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου:

«Χαῖρε ἄνερ ἀμίμητε.
«Χαῖρε, ὦ θεόπνευστε ρήτωρ,
Χαῖρε, ὅτι ἀνεφάνης Χρυσοστόμου ζηλωτής,
Χαῖρε, ὅτι ἀνεδείχθης Γρηγορίου ἐφάμιλλος,
Λαμπρῶς θρηνήσας πατριάρχην Γρηγόριον·
Χαῖρε, τῆς Ἐκκλησίας οἰκονόμε πιστότατε,
Χαῖρε, ὀρθοδοξίας ἀθλητά γενναιότατε·
Χαῖρε, κακοδοξίας ἀφανίζων πᾶν σόφισμα,
Χαῖρε, τῶν ἱερέων ἱερόν ἐγκαλώπισμα·
Χαῖρε, τῆς εὐγλωττίας τό ἀήττητον ὅπλον,
Χαῖρε, τῆς εὐφραδείας το ἀμάραντον ρόδον,
Χαῖρε, ἄνερ ἀμίμητε».

Οἱ στίχοι αὐτοί, σέ ὑπερθετικό βαθμό, ἀποδιδόμενοι στόν Θεσσαλό αὐτό κληρικό, θά εἶχαν μεγαλύτερη πιστότητα, ἄν ἐγράφοντο περί τό 1850, ὅτε ἔχομε ὁλοκληρωμένο σχεδόν τό ἔργον τοῦ Κ. Οἰκονόμου, καί ὄχι τό 1834, στήν ἀρχή δηλαδή τῆς μεγάλης του δραστηριότητος κατά τήν Ὀθωνική ἐποχή.

Πάντως, ὡς δηλώνει ὁ Κ. Νικολόπουλος στόν Κ. Οἰκονόμο, προσφέρονται αὐτά «εἰς τήν ἱεράν του κεφαλήν οὐκ

«Ἀπό ρυπαρῶν χειλέων
ἀπό βδελυρᾶς καρδίας
ἀλλά
Ἀπό καθαρῶν χειλέων
ἀπ' εἰλικρινοῦς καρδίας».

---

* Βλ. Ἰωάννου Δ. Μπουγάτσου, *Ἀλληλογραφία Κ. Νικολοπούλου - Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων*, Ἀθῆναι 2001-2002 (Ἀνάτυπον), σ. 480.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ, ΝΑΥΑΓΟΣ ΦΤΑΝΕΙ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΩΝ ΦΑΙΑΚΩΝ

ΜΑΡΙΑΣ Ν. ΣΑΧΑ-ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
Φιλολόγου - Ποιήτριας

«Θρησκεία εἶναι ἡ συνάντηση τοῦ Θεοῦ,
*μέ τήν Ἀνθρώπινη ψυχή, σέ ὁποιαδήποτε στιγμή»**

(Σόλων)

Κοριτσίστικες φωνές, τοῦ δάσους ξωτικές
παίζουνε κρυφτό στίς φυλλωσιές
καί κάνουν τή χαρά τους βούκινο,
στίς ἀψηλές δασοκορφές.
Ἡ Ναυσικά τοῦ Ἀλκίνου ἡ ἄγια θυγατέρα
καί οἱ κόρες οἱ σεμνές ἀφήνουμε τό τόπι, τά παιχνίδια,
δένουμε τά πέπλα τους μαντίλια
καί στήνουν τό χορόστῆς ἄμμου τά κοχλίδια.
... Μά ὁ Ὀδυσσέας, ἐκεῖ, στοῦ ποταμοῦ τ' ἀγιάζι
μές στίς καλαμιές ριγμένος, ναυαγός,
ἀπ' τή θάλασσα δαρμένος, προσεύχεται γονατιστός:
«τάχα, νά 'χουν ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι "θεό"
καί ν' ἀγαποῦν τούς ξένους;...»
... Σέ μιά στιγμή, ἀνάσας πένα στοῦ Θεοῦ τό χέρι,
ἀπαλά, κρούει τά φύλλα στῆς ψυχῆς τά φυλλοκάρδια,
στήν ἔγχορδη τή μύχια λύρα.
Ὦ, τί μουσική, αἰώνων ὁμιλία μυστική!
...Ὅμως ἀξήγητη, ἀμίλητη ταραχή
φουρτουνιάζει στά σπλάχνα.
Σκύβει, μά χωρίς νά ξέρει τό γιατί,
ὑψώνει τό χέρι τό δεξί, τό μέτωπο ἀγγίζει πρῶτα,
... κάνει τό σταυρό του καί φιλάει
τή Φαιακίδα γῆ τήν καρποδότρα.
Ἀργά, σφογγίζει μέ τό δάκρυ, τῆς φουρτούνας τό ἁλάτι...

* Αἴσθηση πνευματικῆς ἀντίληψης, γιά τή σχέση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό (τό θεῖον) διαχρονικά.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

ΜΑΡΙΑΣ Β. ΣΑΧΑ-ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ (Μ.Σ.-Γ.)
Φιλολόγου - Ποιήτριας

Ο ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΣΕ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀνάτυπο, περ. *ΝΑΞΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ* (χωρίς εἰκόνες)
τεῦχ. 34 (Ἰανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος), Ἀθήνα, 2020, σ. 30-44

Μία καλλιτεχνική καί εὐπαρουσίαστη ἔκδοση, 15 σελίδων κειμένου καί πέντε εἰκόνων, τῆς Φιλολόγου Μ.Σ.-Γ., ἡ ὁποία προβάλλει τά σύνθετα ταλέντα τῆς συγγραφέως (Ἀρχαιομάθεια - Ποίηση - Ζωγραφική), ἐπαληθεύοντας μέ τά περιεχόμενά της καί τήν καλλιέπειά της τό ρητό: «*Τό Ὕφος εἶναι ὁ Ἄνθρωπος*» (Γαλ. *Le style c'est l'homme*).

Εἶναι ἕνα καταστάλαγμα σπουδῶν-ἐνασχόλησης μιᾶς σταδιοδρομίας κλασικῆς Φιλολόγου, ἀλλά καί ὁ σύζυγος καί ἡ κόρη της εἶναι Φιλόλογοι, ἔτσι ὥστε νά κινεῖται μέ εὐχέρεια καί προπαντός παραγωγικά, μεταξύ τῶν μνημείων τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας, δηλαδή τῶν θεμελίων τοῦ Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ. Γιατί ἡ σπουδή τῆς Φιλολογίας εἶναι, κατά τόν Βιλαμόβιτς, ὡς ἐπιστήμη, τό θεμέλιό του –(Γερμ. Der Altertum als Wissenschaft (= Ἡ Ἀρχαιομάθεια ὡς ἐπιστήμη)– μέ τό νά ἑρμηνεύει τήν Ἀναγέννηση (14ος - 15ος αἰ.), ὡς ἀναγέννηση τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας καί τόν Νεοκλασικισμό, ὡς ἀναγέννηση τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης (ἀντίστοιχης, τοῦ 9ου αἰ., τῆς Βυζαντινῆς Ἀναγέννησης).

Ἡ συγγραφέας Μ.Σ.-Γ. μᾶς εἰσάγει μέ τό περιεκτικό καί εὐσύνοπτο αὐτό πόνημά της, κατά τό: «multum in parvo» (= τό πολύ στό «λίγο»), σέ μία «*εὐχάριστη ἀναρρίπηση τῆς μνήμης*», ἐπιλέγοντας ἀπό «*τόν μέγιστο ἀριθμό τῶν Ἐπιγραμμάτων*», χαρακτηριστικά τους παραδείγματα, μέ μία «*μικρή Ἀνθολόγησή τους*», ἀπό τούς κλασικούς –Ἀλεξανδρινούς– Βυζαντινούς χρόνους, παραπέμποντας καί στίς βασικές τους πηγές, βιβλιογραφικά. Σ' αὐτές στρέφει, ἀξιολογικά, ἐκείνους, πού θά ἀναζητήσουν τόν Ἀνθρωπισμό στήν ἀρχαιοελληνική του ἔκφραση καί τήν ἀνθρωπιά, στή σημερινή ὑλιστική ἐποχή, γιά νά τούς ἐξοπλίζει, στό νά ἀντιμετωπίζουν καθημερινά δεινά (πού προέρχονται ἀπό τήν ἔλλειψή της), μέ τά ἀνθρωπιστικά μηνύματα-διδάγματα τῶν Ἐπιγραμμάτων.

Ἡ Μ.Σ.-Γ., στά Ἀρχαῖα Ἑλληνικά Ἐπιγράμματα, παραθέτει: α) στή Νέα Ἑλληνική Γλῶσσα, ἐλεύθερη μετάφρασή τους (χωρίς ἀκρότητες), β) γλωσσικά σχόλια, γ) ἑρμηνευτικές παρατηρήσεις, δ) πραγματολογικό περιεχόμενό τους. Ἐπίσης, στόν πρόλογο, ἀναφέρεται στά θέματα: Ὁρισμός - Ἐξέλιξη τοῦ Ἐπιγράμματος - Ἀνθολογίες «Στέφανοι» - Παλατινῆ Ἀνθολογία - Εἴδη Ἐπιγραμμάτων - Δομή τῆς ἐν λόγῳ Ἀνθολόγησης. Στόν ἐπίλογο, συνοψίζει τίς ἰδέες-ἀξίες τοῦ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ, πού προβάλλονται στά ἐπιγράμματα καί τόν ἀντίστοιχο σχολιασμό τους.

Ἡ συγγραφέας ἐντοπίζει σέ αὐτά τά ἐπιγράμματα, τή σχέση τους μέ ἄλλα εἴδη τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας: Τή Μυθολογία, τήν Ποίηση: (Ἐπική, Λυρική ποίηση), τή Φιλοσοφία: (Πυθαγόρα, Πλάτωνα, Ἀριστοτέλη, Λουκιανό …). Ἀναδεικνύει τή συνέχεια-ἐπιβίωση τῶν ἰδεῶν τους στήν: α) Νεοελληνική Λογοτεχνία - Ἠθογραφία (Σολωμό, Κάλβο, Παπαδιαμάντη, Παλαμᾶ, Ἐλύτη…), β) σέ ἔργα Ἑλλήνων καί ξένων ζωγράφων (ὅπου ἀποδίδονται, εἰκαστικά, ὅσα ἐμπνέουν ἤ προκαλοῦν τό ἰδεολογικό τους περιεχόμενο καί ἡ αἰσθητική τους).

Ἡ ἀνθολόγησή τους εἰσάγει κάθε ἀναγνώστη (εἰδικό καί μή) στήν εὐρύτερη σπουδή τοῦ ἔργου των: Σιμωνίδη Κείου, Πλάτωνα, Καλλιμάχου, Λουκιανοῦ, Παλλαδᾶ, Πυθαγόρα, Ἀνύτης, Βιάνορος, Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Μοιρῶς Βυζαντίας, Καπίτωνος, Ρουφίνου, Ποσειδίππου, Μελεάγρου, κ.ἄ. Ἐπίσης, ἀναφέρεται καί στή σχετική μέ αὐτά βιβλιογραφία τους (Παλατινή Ἀνθολογία, μέ τήν ἔνδειξη τοῦ βιβλίου καί τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἐπιγράμματος), ἀλλά καί στόν σχολιασμό, τά αἰσθητικά καί τά πραγματολογικά στοιχεῖα, γίνονται σχετικές παραπομπές βιβλιογραφικές. Ἔτσι, μέ τά ἑρμηνευτικά καί συγκριτικά της σχόλια, προσφέρει τόν τρόπο ἀξιοποίησης-ἀξιολόγησής τους.

Ὁ τρόπος παρουσίασης τῶν ἐπιγραμμάτων ὑπογραμμίζει προπάντων τίς διαχρονικές ἰδέες-ἀξίες τοῦ Ἀνθρωπισμού. Ἡ ἀπουσία, ἔλλειψή τους ἐξηγεῖ τήν πολιτισμική – ἠθική ὑποβάθμιση ἀτόμων – κοινωνιῶν – κρατῶν – Διεθνῶν Σχέσεων τῆς ἐποχῆς μας, μιᾶς ὑλιστικῆς, κυρίως, «Παγκοσμιοποίησης».

Ἡ ἐπιλογή τῶν ἐπιγραμμάτων γίνεται, ἐδῶ, ἀπό τή Μ.Σ.-Γ., μέ τή βαθιά ἐπιστημονική γνώση της, ὡς πρός τήν ἑρμηνεία καί τόν σχολιασμό τους, ἀλλά καί μέ τήν καλολογική - καλλιτεχνική εὐαισθησία της, ὡς πρός τήν αἰσθητική καί λογοτεχνική ἀπόδοση τοῦ περιεχομένου, ἀφοῦ γνώμονας τῆς ἐπιλογῆς της εἶναι: τά διδακτικά νοήματα – ἰδέες – ἀξίες τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Ἐπιγραμμάτων νά ἐγγίζουν τόν νοῦ καί τήν καρδιά κάθε ἀναγνώστη, γιά νά καλλιεργεῖται ὡς «*ὄν χαρίεν, ὅταν ἄνθρωπος ἦ*». Δειγματοληπτικά, ἡ ἀνθολόγησή τους παραπέμπει θεματολογικά, ἄμεσα ἤ ἔμμεσα : α) *Φιλοπατρία* (σελ. 2), β) *Ἄνθρωπος - Φύση* (σ.σ. 3, 4, 5, 8, 11, 13, 14, 15): *Φύση - ταξίδια, χαρά τῆς Ἄνοιξης, τοῦ Ἔρωτα, τῆς ἔμπνευσης*, γ) *Ἔρωτας* (σ.σ. 4, 5, 6, 7, 12, 13): «*Ὁ γιός τοῦ Πόρου καί τῆς Πενίας*», *τά σύμβολα τοῦ Ἔρωτα, Ἐξιδανίκευση τοῦ Ἔρωτα, ὡς στοργή, ἀβρότητα, ποιητικός στοχασμός*, δ) *Τά γηρατειά* (σ.σ. 6, 11): «*Τήν μέν κεφαλήν βάπτεις, τό δέ γῆρας οὔποτε βάψεις…*», (σκωπτικό ἐπίγρ.), *Ὁ Ἔρωτας στά γηρατειά*, ε) Φιλοσοφία, (σ.σ. 7, 8, 9): *Μόρφωση - Ἀξία τῆς σιωπῆς, Θεῖο καί Ἀνθρώπινα, ἀξία τῆς Δικαιοσύνης, Ἀθανασία τῶν Ἐναρέτων*, στ) *Νόμος τῆς Φθορᾶς - Ὀδύνη τοῦ Θανάτου* (σ.σ. 5, 8, 9, 10, 15): «*Μέμνησο τοῦ θανάτου*», *ὀδύνη τοῦ πατέρα καί τῆς μητέρας γιά τήν ἀπώλεια τέκνου* (Συγκίνηση γιά τόν θάνατο τῶν νέων καί στό Δημοτικό Τραγούδι – σχετική ἀναφορά στήν «Αἰνειάδα» τοῦ Βιργιλίου, γιά τόν θρῆνο καί τῶν νεκρῶν παιδιῶν στόν Ἅδη), ζ) *Μητέρα - Ἀγάπη* (σ.σ. 7, 8, 10, 11): *Ἡ Θεοτόκος Μητέρα* (σέ θρησκευτική παράδοση), *ἡ χαρά τῆς μητρότητας στή Μάνα Φύση*, η) *Τέχνη* (σ.σ. 4, 6, 7, 12, 17, 18, 19): *Ἀθανασία τῶν ἔργων τῆς τέχνης*, θ) *Τό Κάλλος* (σ.12): *«Ἡ ἀλήθεια» γιά τήν ὀμορφιά*[1].

1. *Καπίτωνος* (Παλατινή Ἀνθολογία, Βιβλ. V, 67).

Ἐπίσης, παραπέμπει καί στή σχέση τῶν ἰδεῶν τῶν ἐπιγραμμάτων, μέ τήν ἔμπνευση ἔργων καλλιτεχνικῶν, πού ἀπεικονίζουν, οἱ: α) G. Flinck: «*Κοιμώμενος Ἔρως*» (σ. 17), β) Νικηφόρος Λύτρας: «*Προσμονή*» (σ. 18) καί «*Τό φίλημα*», (σ. 19), ἐνῶ τῆς συγγραφέως - ζωγράφου (Μ.Σ.-Γ.), οἱ «συνώνυμοι» πίνακές της, μέ «ἄνθη» γιά τήν «Ἀνθολογία» της, μέ τίτλους: «*Ἀπό τόν κῆπο τῶν Ἐπιγραμμάτων*», ὡς ἐξώφυλλο καί: «*Ὁ ἀνθισμένος κάμπος μέ τά λούλουδα τῶν ἐπιγραμμάτων*», ὡς ὀπισθόφυλλο, τούς ὁποίους ἀφιερώνει, παράλληλα μέ τά κείμενά της: «*γιά τούς ἀναγνῶστες*», ὥστε νά εἶναι γι' αὐτούς «*μία ἀγωγή, καλλιέργεια τῆς ψυχῆς ἤ μία ξεκούραση*», δηλαδή, μέ τά βασικά στοιχεῖα τῆς ἔννοιας: ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ, συγχρονικά καί διαχρονικά.

Παραθέτουμε ἕνα χαρακτηριστικό παράδειγμα ἐπιγράμματος, (σ. 12) στό ἔργο τῆς (Μ.Σ.-Γ.).

«*Κάλλος, χωρίς χαρίσματα τέρπει, ἀλλά δέν σκλαβώνει. / Λές πώς εἶναι ἕνα δόλωμα πού κολυμπᾶ, χωρίς νά' χει ἀγκίστρι*».

Ἡ ὀμορφιά, χωρίς πνευματικά καί ψυχικά χαρίσματα, εὐχαριστεῖ μέν τήν ὅραση, ὡς εἰκόνα τοῦ ὡραίου, δέν ἔχει ὅμως τή δύναμη νά κατακτήσει τήν ψυχή. Εἶναι σάν ἕνα δόλωμα, πού ἄσκοπα προκαλεῖ, ἀφοῦ δέν ἔχει «ἀγκίστρι», ὅπλο, γιά νά παγιδεύσει τό «θήραμα» στά δίχτυα. Εἶναι, ὅπως ἕνα ἄνθος δίχως ἄρωμα, χωρίς τήν πνευματική ὡραιότητα, ὑπολογίσιμο μέτρο τῆς ὀμορφιᾶς. Μάλιστα, σύμφωνα μέ τή Σωκρατική ἰδέα περί πνευματικῆς ὡραιότητας: «*Τό ὡραῖο ἐξαρτᾶται καί ἀπό τήν ἔκφραση τῆς ψυχῆς, πού φαίνεται στά μάτια». Ἕνα μέσο της τέχνης, πού, διαχρονικά, χρησιμοποίησαν οἱ ζωγράφοι, οἱ γλύπτες, ἡ λογοτεχνία, τό δημοτικό τραγούδι*».

Γεώργιος Α. Ντελόπουλος, Χολαργός 2020

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ» ΤΟΥ ΛΟΥΡΙΔΕΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

ΜΝΗΜΗ ΦΛΩΡΕΤΤΑΣ ΦΛΕΡΙΑΝΟΥ-ΜΠΟΣΔΑ

Στίς 21-11-1998 δώδεκα μάρτυρες ὑπέγραψαν Καταστατικόν πρός ἔγκρισι ἱδρύσεως κοινωφελοῦς Συλλόγου μέ τήν ἐπωνυμία «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ» «Οἱ Φίλοι τοῦ Λουριδείου Ἱδρύματος - "Μνῆμες τῆς Πόλης"», μέ ἕδρα τήν Ἀθήνα καί Περιφέρεια δράσης ὁλόκληρη τήν Ἑλληνική ἐπικράτεια.

Ἐπρόκειτο περί μιᾶς σαφῆς ἀποφάσεως τοῦ διορατικοῦ Προέδρου τοῦ Ἱδρύματος μακαριστοῦ ΟΡΕΣΤΗ ΑΘ. ΛΟΥΡΙΔΗ, μιᾶς Ἑνώσεως πού ἀναδείχθηκε ἰσχυρότατο ὄργανο στήν ἐκτέλεσι τῶν σκοπῶν τοῦ Ἱδρύματος.

Σκοπός τῆς Ἑνώσεως «κατά τό Καταστατικόν» εἶναι:

α. Ἡ παροχή κάθε εἴδους συνδρομῆς στό ἔργο τοῦ «Λουριδείου Ἱδρύματος - "Μνῆμες τῆς Πόλης"» καί η θετική πραγμάτωσις τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἱδρύματος.

β. Ἡ ἐνίσχυση καί ὁ ἐμπλουτισμός τοῦ Μουσείου τοῦ Ἱδρύματος.

γ. Ἡ καλλιέργεια, ἡ παρακολούθησις καί ἡ μεταλαμπάδευσις τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τοῦ Ἱδρύματος.

δ. Σκοπός ἐπίσης εἶναι νά ὑποβοηθεῖ τό ἐθνοφελές, φιλογενές, κοινωφελές Λουρίδειο Ἵδρυμα καί Πνευματικό Κέντρο - Μνήμες τῆς Πόλης στήν διακήρυξι τοῦ ἐθνικοῦ, ἱστορικοῦ, πνευματικοῦ, ἐπιστημονικοῦ καί ἐπολιτιστικοῦ ἔργου του καί στήν προβολή τοῦ Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ, πού ἀκτινοβολεῖ Ἑλληνικό καί Βυζαντινό Φῶς, ὅπως τό διερευνᾶ καί τό μελετᾶ τό Λουρίδειο Ἵδρυμα.

Δεῖγμα τῶν πολλῶν δραστηριοτήτων τῆς Ἑνώσεως εἶναι καί ὁ ἐξῆς Χαιρετισμός τῆς ἀξιομνημονεύτου Προέδρου τῆς Ἑνώσεως (τό 2007) ΦΛΩΡΕΤΤΑΣ ΦΛΕΡΙΑΝΟΥ-ΜΠΟΣΔΑ.

Χαιρετισμός τῆς Προέδρου τῆς «Ἑνώσεως τῶν Φίλων τοῦ Λουριδείου Ἱδρύματος»

«*Ἀγαπητοί, Φίλες καί Φίλοι*

Βρισκόμαστε στήν ἀρχή τῆς νέας περιόδου καί ἑτοιμάζουμε τό πρόγραμμα τῆς καινούργιας πνευματικῆς περιόδου.

Ὁ περασμένος χρόνος δραστηριοτήτων τοῦ Ἱδρύματος (Σεπτέμβριος 2006 - Ἰούνιος 2007) μᾶς ἄφησε πολλές ἀναμνήσεις καί μᾶς προσέφερε ποικίλες γνώσεις σέ διάφορα θέματα, Θρησκείας, Ἱστορίας, Ἐπιστήμης ἀλλά καί σέ ἄλλα, πού περιχωροῦνται στήν ἔννοια "πατροπαράδοτα".

Ἰδιαίτερα ὅμως, σέ ὅ,τι μᾶς θυμίζει τίς ἀλησμόνητες πατρίδες μας καί τόν πλούσιο πολιτισμό τους.

Καί ἐφέτος, μέ τήν συμπαράσταση καί τή βοήθεια τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἱδρύματος, θά συνεχισουμε

τό ἔργο μας, μέ διαλέξεις, μουσικά βραδυνά, κοινωνικές ἐκδηλώσεις (τσάϊ) καί μέ ὅ,τι ἄλλο ἡ ἀγάπη μας πρός τό Ἵδρυμα καί ὁ Θεός θά μᾶς ὑποδείξῃ.

Εἰδικώτερα στό τρίμηνο πού ἀρχίζει (Ὀκτώβριος - Δεκέμβριος 2007) θά ὀργανώσουμε διαλέξεις, μουσικό βραδυνό, κοινωνική ἐκδήλωση (τσάϊ) κ.ἄ.

Πρέπει δέ να σημειώσουμε ἰδιαίτερα, ὅτι κάθε Πέμπτη, καί ὥρα 10-12 π.μ., στά Γραφεῖα τοῦ Ἱδρύματος, γίνονται συναντήσεις Μελῶν καί Φίλων τῆς Ἑνώσεως, ὅπου ἡ Πρόεδρος καί τά Μέλη τοῦ Δ.Σ. τούς δέχονται, σέ φιλική καί μόνο ἐπικοινωνία, σέ ἕνα περιβάλλον ἰδιαίτερα εὐχάριστο.

Ἀπό μαρτυρίες Μελῶν τοῦ Ἱδρύματος καί τῆς Ἑνώσεως, ἀλλά καί Φίλων, ἔχουμε πεισθεῖ ὅτι τό πρόγραμμά μας γίνεται δεκτό μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση καί τή βεβαιότητα, ὅτι συμβάλλει σέ μιά ἀνάταση τῆς ψυχῆς μας μέσα στήν πεζή καί πολλές φορές ἄχαρη ἐποχή μας.

Ξεκινᾶμε δυναμικά καί μέ πολλές προσδοκίες, καί σᾶς περιμένουμε στίς φιλικές αἴθουσες τοῦ Ἱδρύματός μας.

Ἀθήνα, 2 Ὀκτωβρίου 2007

Ἡ Πρόεδρος
τῆς "Ἑνώσεως τῶν Φίλων" τοῦ Λουριδείου Ἱδρύματος
Φλωρέττα Φλερianοῦ-Μπόσδα»

Ἐμεῖς σήμερα ἐλπίζουμε ὅτι σύντομα θά ἀνασυσταθῆ ἡ ἱστρική αὐτή «Ἕνωσις τῶν Φίλων» του Λουριδείου Ἱδρύματος.

Ι.Δ.Μ.

Ὀροπέδιο Ὀμαλῶν Κεφαλληνίας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΜΠΕΛΕΖΟΣ

Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός

(1940-2019)

ΕΡΓΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ, ΚΡΙΣΕΙΣ, ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ,
ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

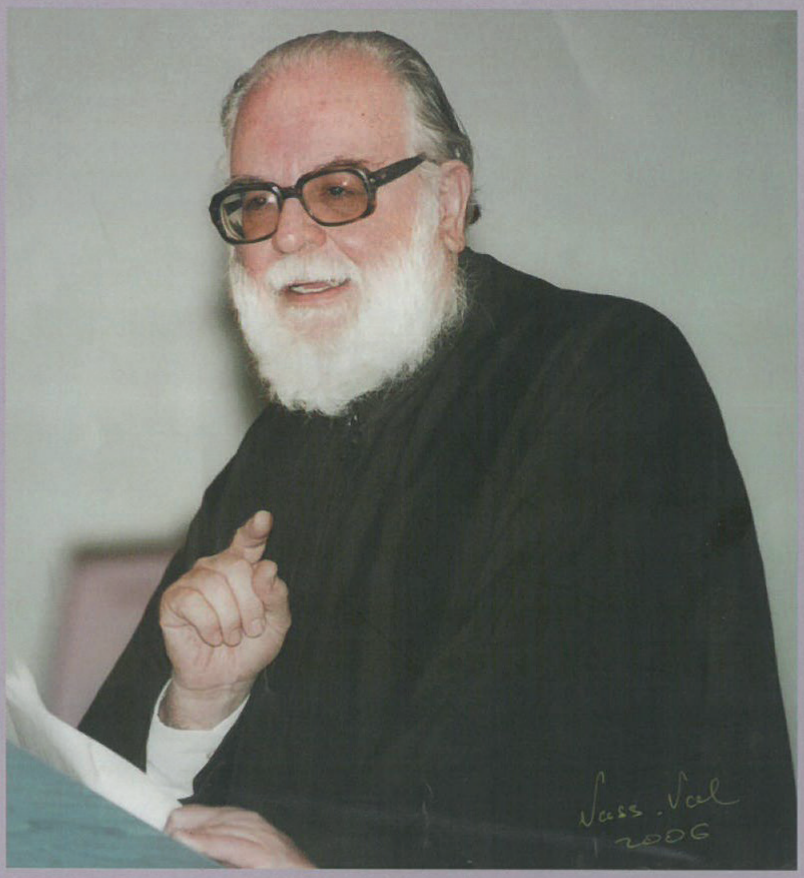

Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κεφαλληνίας
ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ 2022